

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ • KASIM 1989 • YIL : 26 • SAYI : 11 • 2000 LİRA (KDV DAHİL)

Okurlara Mektup / 3

Ekonomik Göstergeler (İç) / 4

EKONOMİK YORUMLAR / 5

Dr. Öztin Akgüç

Kemal Kurdaş

M. Celâlettin Özgen

Prof. Dr. Dünder Sağlam

Sermaye Piyasası / 31

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bolak

İş Hayatının Gerçekleri / 36

(Çeviri)

Yrd. Doç. Dr. Orhan Elmacı

Sam Amca ve Dünyanın

Geleceği (Dış Basından) / 39

Doç. Dr. Nilsen Altıntaş

Ekonomik Göstergeler (Dış) / 42

Erozyon'a Karşı G.A.P.'in

Bütünleştiriciliği / 43

Prof. Dr. M. Nevres Turhan

Ayın Ekonomik Olayları / 47

Dr. Yıldırım Kılıç

Turizm ve Çevresel Etki

Değerlendirmesi / 51

Fatih M. Ünlüsoy

Yeni Yayınlar / 55

Prof. Dr. Mehmet E. Palamut

Türkiye'nin
Güncel Sorunlarından Biri :
ÖZELLEŞTİRME

ÇELİK HALAT

EN BÜYÜK ÜRETİCİ
OLMANIN
SORUMLULUĞUNU
TAŞIYOR.

ÇOKDEMETLİ HALAT
MONOTORON
ÖNGERİLİMLİ BETON TELİ
YAYLIK TEL
GALVANİZLİ TEL ve
LASTİK TELİ

Öncü oluşumuzu bize duyduğunuz güvene borçluyuz.

ÇELİK HALAT
ve
TEL SANAYİ A.Ş.

Kabalaş, Setüstü No:27 80040-İstanbul

Tel: (1) 152 45 00 (4 hat) Tlx: 24230 ceha tr Fax: (1) 149 89 22

Turyağ, seçkin ürünleriyle yaşamınızda, yanınızda!

"Öncü" Turyağ'ın hepsi birbirinden kaliteli ürünleri, yaklaşık 70 yıldır yaşamımızın her anında, yanımızda. BIO TURSİL, BIO TURSİL OTOMATİK, PRİL, PRİL OTOMATİK ve DIXİ gibi deterjanlardan çamaşır yumuşatıcısı VERNEL'e; YAYLA, YAYLA AYÇİÇEK, UFA gibi nebatî margarin ve yağlardan endüstriyel yıkama maddelerine kadar tüm Turyağ ürünleri, çok çeşitli alanlarda güvenle kullanılıyor. Evlerde, otellerde, hastanelerde, bürolarda, fabrikalarda hep Turyağ var... Hep Turyağ gücü, Turyağ büyüklüğü, Turyağ güvencesi var.

70 yıllık geçmişi ile, "ilk"leri ve "ilke"leriyle güvendiğiniz Turyağ her zaman yaşamınızda, yanınızda.

Turyağ

TURYAĞ P.K. 171 İZMİR
Turyağ bir Henkel Grubu ve Yapı Kredi A.Ş. kuruluşudur

Diş düşmanı tartar'a ve diş çürümelerine karşı güç

Özel formülünün etkisi klinik deneylerle kanıtlanan İpana Anti-Tartar, diş taşlarına ve diş çürümelerine karşı güçlüdür. İçerdiği Fluorid ile diş minelerini sertleştirir, diş çürümelerini önler. Bileşimindeki özel maddeler, yeniden diştaşı oluşumunu en aza indirir. İpana Anti-Tartar, günlük kullanımda diş çürümelerini de önleyen ideal "özel bakım" diş macunudur.

Tartar (Diştaşı) Nedir?

Tartar dişler üzerinde, özellikle diş ile dişetin birleştiği bölgelerde biriken kireçleşmiş tabakalardır.

Tartar "periodontal" hastalıklara neden olur:

- İstenmeyen ağız kokulu oluşur.
- Dişetleri çekilir, iltihaplanır, sık sık kanar.
- Dişlerin direnci azalır, sallanmaya başlar.
- Diş çürümeleri hızlanır.

Tartar, ayrıca, dişlerin görünümünü de çirkinleştirir.

Tartar (Diştaşı) Nasıl Önlenir?

Tartar, diş hekimleri tarafından temizlenir. Ancak, zaman içinde, dişlerin dişetiyle birleştiği bölgede yeniden tartar birikimi başlamaktadır. İpana Anti-Tartar, bu birikimi geciktirir, en aza indirir. Diş çürümelerine ve diştaşlarına karşı güçlü İpana Anti-Tartar, her gün, düzenli olarak kullanılmalıdır.

Unutmayın!

İpana Anti-Tartar özel formülü, güçlü etkisi, farklı tadyıla, günlük ve özel diş bakımı için geliştirilmiş, çağdaş bir İpana ürünüdür.

Siz de, her gün düzenli olarak İpana Anti-Tartar kullanın, diş minelerinizi sertleştirin, diş çürümelerini önleyin, diştaşlarından arınmış, sağlıklı dişler kazanın!

diş macununuzu biliyoruz

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi

KEMAL KURDAŞ
Yazı İşleri Müdürü
DR. ÖZTİN AKGÜÇ
Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arku • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Dr. Metin Berk • Prof. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege Cansen • Halûk Ceyhan • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Döğüoğlu • Necdet Durakbaşı • A. Aydın Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr. Atilla Gönenli • Prof. Dr. Emre Gönsensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan İşil • Prof. Dr. Halûk A. Kabaaloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaçoğlu • Y. Doç. Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Prof. Dr. Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Tamer Koçel • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Prof. Dr. Erol Manisalı • Prof. Dr. Orhan Morgül • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özasan • M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tuncay Özilhan • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Halit Soydan • Prof. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş • Osman N. Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M. Tuncer • Nezh Tunçsiper • Prof. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen • Doç. Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • Dr. Cüneyt Ülsever • A. Doğan Yalın • Y. Doç. Dr. Göksel Yücel • Doç. Dr. Ahmet Yüksel

Basım-Yayım Danışmanı
M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

Sevgili Okurlarımız,

Mustafa Kemal ATATÜRK'ü 51 yıl önce bir «10 Kasım» günü yitirdik. Manevi huzurunda saygıyla eğilirken, O'nu bu yıl da minnet ve şükranla anıyor, bağlılığımızı belirtiyoruz. «Öğretmen» ATATÜRK'ün unutulmaz sözünü yineleyelim: «Beni görmek, mutlaka yüzümü görmek demek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız, bu kâftir.» Kurtuluş Savaşı'nın muzaffer «komandanı», laik Türkiye Cumhuriyeti'nin «kurucusu», büyük «önder» ATATÜRK; yolunuza ışık tutmayı sürdürüyor: «Evet, milletimizin siyasi, iktisadi hayatında, milletimizin fikri terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır.» Meydana getirdiği eserlerde ve izinde yürüyenlerin gönlünde manen yaşadığını biliyoruz ama, her «10 Kasım'da O'nuz olmanın üzüntüsünü bir kez daha duyuyoruz.

Bu sayının «Ekonomik Yorumlar» bölümünde Türkiye'nin güncel sorunlarından «Özelleştirme» ele alınmakta, «Açık Oturum» katılan değerli konuşmacılar, konuyu ayrıntılı biçimde tartışmaktadırlar. Genelde kabul gören özelleştirmenin karşısında olanlar da vardır. Özelleştirmeyi savunmaların söyledikleri şöyle özetlenebilir: «KİT'ler eskimiştir; bunların yeni teknolojiye ve yatırıma ihtiyaçları vardır; kamu kesimi bunu gerçekleştirme olanakından yoksundur. Kaynakların daha iyi kullanılabilmesi için, KİT'lerin üzerke bir yönetme gereksinimleri vardır. Böylece endüstriyel mükiyet yaygınlaşacak ve ilkeye yabancı sermaye gelecektir. vb.» Özelleştirmenin karşısında olanlar ise özetle şunları söylüyorlar: «Sonuçta özerklik sağlanmayabilir. KİT'ler kamu tekel iken bir özel ya da yabancı tekele devredilebilirler. Yeniden kurulması uzun süre isteyen KİT'lerin yerine konma maliyetleri satış fiyatlarının çok üstündedir. KİT'leri alanların yeni yatırım yapacakları ya da yeni teknolojiler getirecekleri de kesin değildir. vb.» Tartışmalar gerçekten ilginç geçmiştir. Merak edenlere 5 inci sayfayı açmalarını salık veriyoruz. Dergi'de yer alan diğer yazıların da ilginizi çekeceğini umuyoruz. Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ KASIM 1989 YIL: 26 SAYI: 11 2000 LİRA (KDV DAHİL)

İDARE YERİ: Binbirdirek Mahallesi, Suterazlı Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul • TELEFON: 528 34 11 • YAZIŞMA: P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA: Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir. KDV DAHİL YILLIK ABONE: 24.000.— TL; ÖĞRENCİLERE: 12.000.— TL. • İLAN FİYATLARI: Arka Kapak 500.000.— TL, Ön Kapak İç 300.000.— TL, Arka Kapak İç 250.000.— TL, Tam Sayfa (Ekonomik Yorumlar bölümü öncesi ve içi) 200.000.— TL, Tam Sayfa 175.000.— TL, Yarım Sayfa 100.000.— TL, Çeyrek Sayfa 50.000.— TL, Renk Farkı 100.000 TL. • NOT: İlan fiyatlarına % 10 oranında KDV ilave edilecektir. • BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul): Akbank Türbe Şubesi 443, İş Bankası Türbe Şubesi 15410, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • DİZGİ-TERTİP-BASKI: Met/Er Matbaası, Telefon: 528 28 90 • CİLT: ŞEMA, Telefon: 556 31 09 • BASKI TARİHİ: 17 Kasım 1989 • SAYISI: 9000

ekonomik göstergeler

	1987	1988	1989		
			Haziran	Temmuz	Ağustos
T.C. MERKEZ BANKASI					
Döviz ve Altın Mevcudu (milyon \$)	2998.5	3689.3	3982.0	4281.9	4447.3
Banknot Miktarı (milyar TL.)	3018.3	4485.1	6096.8	6987.2	7506.8
T.C. Merkez Bankası Kredileri (milyar TL.)	3438.7	5142.3	6095.9	5817.1	5946.7
Hazineye Kısa Vadeli Avans (milyar TL.)	1406.6	2081.9	2772.3	2789.9	2561.8
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	18565.1	28972.4	31730.6	32708.7	
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	5179.0	6528.8	5782.1	5718.7	
Tasarruf Mevduatı	6929.2	12711.3	16096.7	16457.6	
Vadesiz Tasarruf Mevduatı	1512.1	1878.7	2084.6	2091.2	
Vadeli Tasarruf Mevduatı	5417.1	10382.6	14012.0	14366.4	
Mevduat Sertifikası	1392.1	1251.1	1714.1	1697.1	
Resmi Kuruluş Mevduatı	2237.3	1485.8	1535.4	1992.8	
Bankalar Mevduatı	2035.8	3263.2	1652.8	1729.8	
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	791.6	3732.1	4949.7	5112.7	
Döviz Tevdatı	5598.1	9411.3	10254.9	10634.8	
Toplam Krediler	18700.6	27750.7	29321.7	31224.8	
Tarım	2758.6	4498.1	3928.7	4090.6	
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	2312.7	3967.9	4586.7	4697.4	
Mesleki (Küçük Esnaf ve Sanatkâr)	686.1	931.6	1115.9	1182.7	
Gayrimenkul (İpotek Karşılığı)	1539.1	2426.7	2530.0	2589.4	
Denizcilik	59.7	91.4	97.7	103.8	
Ticari, Sınal, Sair	11353.1	15834.9	17062.7	18560.8	
PARA ARZI (milyar TL.)	6593.0	11243.3	12784.3	14175.1	
FİYATLAR (DİE Toptan Eşya 1981 = 100, Tüketici 1978 — 1979 = 100)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi (Genel)	751.9	1274.2	1701.7	1787.2	1843.3
Tarım (Genel)	654.0	1073.9	1479.1	1522.8	1613.8
İmalat Sanayii (Genel)	755.0	1345.5	1771.3	1880.2	1923.0
Tüketici Fiyatları (Türkiye)	2767.2	4848.3	6113.7	6460.8	6716.6
Tüketici Fiyatları (İstanbul)	3194.4	5636.8	6960.8	7369.8	7646.7
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım (CIF)	14163.1	14339.7	7124.0	8388.8	9777.5
Dışsattım (FOB)	10190.0	11662.1	5410.0	6129.9	6987.3
İşçi Dövizleri	2021.0	1755.0	1005.0	1448.0	

Notlar : (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, altın stokunun yeniden değerlendirilmesinden doğan değer artışları dahildir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Sosyal güvenlik kurumları mevduatı, Ekim 1988'den itibaren, Resmi Kuruluşlar Mevduatı'ndan Diğer Kuruluşlar Mevduatı grubuna alınmıştır. (4) Banka kredilerine, Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank, eski DYB) kredileri dahildir. (5) Bankalara alt veriler Mayıs-Haziran 1989 itibarıyla. (6) Para arzı (M₁) dar tanımlıdır.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

ÖZELLEŞTİRME

özelleştirmeye neden «evet», niçin «hayır»? gidiş, çalışana ve halka satıştan, yabancıya ve blok satışa doğru mu?

AKGÜÇ — Hoş geldiniz. Bugün «Özelleştirme» konusunu tartışacağız. Türkiye'nin en güncel sorunlarından biri de özelleştirme. Özelleştirme, bildiğiniz gibi, 1980 sonrasında dünyada moda terimlerden biri. Gerek gelişmiş olan ülkelerin, gerekse gelişmekte olan ülkelerin gündemine özelleştirme 1980 sonrasında gelmiştir. Bu konu-

KATILANLAR :

- **Kemal KURDAŞ**
İktisatçı-Maliyeci
- **M. Celâlettin ÖZGEN**
İşletmeci-Danışman
- **Prof. Dr. Dündar SAĞLAM**
İktisatçı-İşletmeci

YÖNETEN :

- **Dr. Öztin AKGÜÇ**
İktisatçı-Maliyeci-İşletmeci

nun gündeme gelmesinde çeşitli politik, ekonomik, hatta ideolojik nedenler vardır. Genellikle gelişmiş Batı ülkelerinde sağcı partiler özelleştirmeyi programlarının temel direği olarak almışlardır. İktidara geldiklerinde, millileştirilmiş olan tesislerin önemli bir kısmını özelleştirecekleri, özel kesime satacakları taahhüdünde bulunmuşlardır. Bunun en tipik uygulamasını İngiltere yapmıştır. Tabii İngiltere'de, özelleştirme yolu ile kamu kesimine gelir sağlama ve bazı tesislerin vergi yükünü hafifletme gibi düşünceler de etkili olmuştur.

Az gelişmiş ülkelerde ise olayın hem politik yönü, hem de iktisadi bir yönü vardır. Billyorsunuz az gelişmiş ülkelerin dış borçları çok önemli tularlara ulaşmıştır. Bu dış borçları bu ülkelerin normal döviz gelirleriyle

ödeyemeyeceği de herkes tarafından bilinmektedir. Borçları azaltmak için bazı planlar hazırlanmıştır. Borçları azaltma yollarından bir tanesi de hisse senedi-borç trampasıdır. Onların deyimi ile «debt-equity swap» ve «debt-equity conversion»dir. Bunun amacı da hisse senedi satışından daha çok tesislerin yabancılara satılmasından sağlanacak dövizle borçların bir kısmının ödenmesini sağlamaktır. Hisse senedi satışından sağlanacak fonlarla borçların bir kısmının ödenmesi, ya da borçların daha hızlı artmasının önlenmesidir. O nedenle olay gündeme sadece Türkiye'de gelmemiştir. Bu olay 1980'li yıllarda yaşanan borç krizi nedeniyle genelde dünyada gündeme gelmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerde çok yaygın bir uygulama olduğunu sanmıyorum. Gerçi bazı özelleştirme girişimleri olmuştur; yalnız, gelen tepkiler nedeniyle özelleştirme sınırlı kalmıştır. Özellikle bu borç-öz sermaye trampası daha çok Güney Amerika ülkeleri için düşünülmüştü; fakat Brezilya Kongresi, bildiğiniz gibi, özelleştirmeyi reddetmiştir. Bazı Asya ülkelerinde de yüksek mahkemeler özelleştirmeyi durdurmuşlardır. O ülkelerde özelleştirme yasal olarak da imkânsız hale gelmiştir.

Türkiye biraz gecikmiş olarak bu özelleştirme kervanına katılmış gözüküyor. Özelleştirme niçin savunuluyor? Özelleştirmenin savunulmasındaki nedenleri şöyle söyleyelim: KİT'ler eskimiştir; bunların yeni teknolojiye, yatırıma ihtiyaçları vardır. Bu yatırımı gerçekleştirecek olanaklardan da kamu kesimi yoksundur. İkinci bir argüman, KİT'lerin özerk bir yönetime ihtiyaçları vardır. Özelleştirildikleri takdirde özerk bir yönetim sağlanabilecektir. Özerk bir yönetim altında kaynaklar daha iyi kullanılabilir. Üçüncü bir neden olarak da sermayenin tabana yayıla-

cağı, böylece sınıai mülkiyetin yaygınlaşacağı ileri sürülmektedir. Genellikle ileri sürülen nedenler bunlar.

Bir de, «yabancı sermaye ancak bu yolla çekilebilir» düşüncesi bunlara eklendi. Çünkü yabancı sermayenin yeni bir tesis kurmasını beklemek gerçekçi bir tutum değildir. Yabancı sermaye daha çok hazır tesisleri satın almaya gelecektir. Bu yolla da Türkiye yabancı sermaye yatırımlarının artmasına olanak sağlayacaktır. Bunlara son zamanlarda yeni bir argüman daha eklendi. Türkiye Ortak Pazar'a girmeye hazırlanıyor. Ortak Pazar'a girerken de bu tip şirket evliliklerine veya şirket satın almalarına olanak sağlamalıdır.

KURDAŞ — Ortak Pazar'a karşı onların da desteği ile daha güçlü olalım iddiası.

AKGÜÇ — Evet, «Daha güçlü olalım.» iddiası ortaya atılmıştır. Tabii bunlar tartışılabilir argümanlardır. Nitekim özelleştirmenin karşısında olanların argümanları da şöyle özetlenebilir: Özelleştirme ile özerklik sağlanamayabilir. KİT'ler bir tekel den başka bir tekele devir olabilir. Bir kamu tekelinden bir özel tekele ya da yabancı bir tekele tesisler devredilmiş olabilir. İkincisi, bunların yerine konma maliyetleri, ikame maliyetleri (replacement cost'ları) satış fiyatlarının çok çok üstündedir. Bunlar ucuza satılmaktadır. Üçüncüsü, bu tesisleri alanların yeni yatırım yapacağı, yeni teknolojiler getireceği de kesin değildir. Çünkü, satın alan firmalar, satış şartları arasında bunlar öngörülse bile gelecekte buna uymayabilirler. Firmaları yeni yatırıma zorlayacak herhangi bir yatırım yoktur. KİT'lerin halka satılması söz konusu değildir. Çünkü Türkiye'de sermaye piyasası sığ bir piyasadır; bunları satın alacak güç ne özel kesimde ne de halkta vardır. O halde bunların özelleştirilmesi, yabancılara

satılması, yabancılaştırma ile eşanlamlıdır, özdeştir. Türkiye'nin stratejik önemi haiz olan tesislerinin yabancılarla satılması, hem politik hem de ekonomik birtakım sakıncaları beraberinde getirir.

Böylece ben lehte ve aleyhte söylenenleri ve özelleştirmenin yapılmasındaki amacı ortaya koymaya çalıştım. Tabii bir amaç da kamu kesimine finansman sağlamaktır. Batı'da bu amaç ağır basmaktadır. Bu satış geçici bir süre için de olsa fon sağlar. İşte bu fonla kamu kesimi dış ve iç açıklarını bir ölçüde kapatabilir. Ama tabii özelleştirme uzun süreli bir fon girişi sağlamaz, olsa olsa kısa süreli bir fon sağlar. Uzun sürede ise fon açıklarını artırabilir. Şimdi bu konuyu tartışalım. Türkiye neden biraz gecikmiş olarak bu kervana katıldı? Neden bu konu son günlerde son derece güncel hale geldi? Türkiye'de, TELETAS örneğinde olduğu gibi, başlangıçta halka satış gibi bir örnek verilmişken, niye şimdi blok halinde yabancı sermayeye satış işlemlerine başlandı? Ya da niçin bu gibi girişimlerde bulunuluyor? Dilerse biz bunun tartışmasını yapalım. Buyurun Sayın Kurdaş, önce sizin görüşlerinizi alalım.

devlet yatırımcılığı
bazı alanlarda
bir dereceye kadar
kabul edilebilir;
devlet işletmeciliği
ise artık kolaylıkla
savunulamaz

KURDAŞ — Konunun sağını solunu, lehinde ve aleyhinde söylenenleri, boyutlarını çok güzel özetlediniz. Evvvela ona teşekkür etmek isterim.

Konunun ayrıntılarını tartışmaya girmeden önce bir konsepti (kavramı) açıklığa kavuşturmanın faydalı olacağını zannediyorum. O da devletçilik kavramıdır. Devletçilik Türkiye'de aşağı yukarı 50 yıllık uygulaması olan bir kavram ve bir alan. Bugünkü bakımımızla devletçiliği iki kısma ayırmak faydalı olur sanıyorum. Birisi **Devlet Yatırımcılığıdır**. Devlet, toplumun ihtiyaç duyduğu birtakım yatırımları kendisi finanse etmektedir, kendisi yapmaktadır. Ayrıntısına girmiyorum, devletin buna niçin ihtiyaç duyduğu konusunda. Bir alanda teknoloji mi eksik, personel mi eksik, sermaye mi eksik? Burada bir devlet yatırımcılığı söz konusudur.

İkincisi de **Devlet İşletmeciliğidir**. Az gelişmiş bir ülke olan Türkiye'nin 1930'larda devlet yatırımcılığı savunmada elinde pek çok argüman vardı. Bugün de devlet yatırımcılığı bazı alanlar, bazı bölgeler, bazı konular için gene teorik olarak savunulabilir. Eskiye kıyasla daha sınırlı bir ölçüde olmakla beraber bir devlet yatırımcılığı anlayışı savunulabilir, desteklenebilir. Memleketin çok geri kalmış bölgeleri vardır. Devlet yatırımcılığı muayyen bir hareketi, ilerleyişi sağlamak için savunulabilir. Teknolojik bakımdan, personel yetiştirilmesi bakımından ve sair hususlarda özel kesimin yatırım yapamayacağı alanlar vardır. Ekonomi bakımından çok hayati önem taşıyan, güven açısından önem taşıyan birtakım sanayi dalları vardır.

SAĞLAM — Geri kalmış Doğu bölgelerimiz...

KURDAŞ — Onu başında söyledim. Kısacası devlet yatırımcılığı bugün de muayyen bir ölçüde savunulabilir. Mesela altyapı yatırımları. Bugün Batı'da altyapı yatırımları da özelleştiriliyor. Ama az gelişmiş bir toplumda altyapı yatırımları, geri kalmış bölgeler ve teknolojik bakım-

dan özel kesimin yapamayacağı büyük yatırımlar, millî güvenlik açısından önem taşıyan konular gibi argümanlarla devlet yatırımcılığı savunulabilir. Buna mukabil devlet işletmeciliği, bütün dünyada ve Türkiye'de de son 60 yıllık uygulamadan sonra, zannedirim artık kolaylıkla savunulamaz. Devletin işletmeciliğinin bir bürokratik teşebbüs olduğu; bürokrasinin de iş hayatına elverişli şartları, başarı için gerekli şartları taşımadığı; aşağı yukarı bütün dünyaca kabul ediliyor. Hatta merkezi plânlama ile bütün yatırımları, bütün işletmeleri ve tabii sınaî mülkiyet dahil her türlü mülkiyeti devlet elinde toplamış toplumlar bile, Doğu toplumları bile, şimdi çözüme içindedir. Onlar da ekonominin devlet işletmeciliği ile yürütemeyeceğini kabul ediyorlar.

SAĞLAM — Burada bir saplama yapabilir miyim? Sizin söylediğinizi desteklemek için araya giriyorum. Stockholm'de toplanan son Sosyalist Enternasyonall'nde kaleme alınan Manifesto'da bir madde var; sizin söylediğinizi doğruluyor: «Dünyadaki sosyalist partilerin deneyimleri bize şunu kanıtlamıştır: Ekonomilerin başarısı ancak piyasa düzeni ile mümkün olabilmektedir. Devletleştirmenin sosyal sorunlara çare olmadığını artık öğrendik. Sosyal demokrat partiler şimdiye kadar devleti ekonomik süreç içinde ağırlıklı görmek istemekte yandırdıklarını kabul etmektedirler.»

KURDAŞ — Tabii bu gözlem 60 yıllık bir tecrübenin yansıması. Bir piyasa ekonomisinde devlet teşebbüsçülüğü, devlet işletmeciliği yürütmüyor.

ARKGÜÇ — Yalnız bir nokta var Sayın Kurdaş. Batı ile bizim devletçiliğimiz arasında temelde çok önemli bir fark var. Onlarda sanayi 1945'ten sonra millileştirilmiştir. Mevcut bir sanayi devletleştirilmiştir. O ülkelerde

sanayii kuran ilk önce özel kesimdir. Halbuki Türkiye'de sanayii devlet kurmuştur. Bu, temelde çok önemli bir farktır.

KURDAŞ — Öyle kurulmuştur ama, Mustafa Kemal'in devletçilikteki anlayışı da bizim bugün tartıştığımız çerçeveye çok uyuyor. Aslında O devletçiliği, devlet yatırımcılığı hüviyetinde görmüş. Devlet işletmeciliğini hep bazı şartlara bağlamıştır. Demişti ki; «Devlet olarak yatırım yapacağım ama, bunu müdebbir bir tacir gibi işleteceğiz. Eğer işletmezsek bırakacağız. Özel kesim o sahalara yatırım yapma gücüne erişebilirse, devlet o sahaları da onlara devredecektir.» Mustafa Kemal'in devlet işletmeciliğinde bir geçicilik var.

SAĞLAM — Bu konuda Sümerbank Kanunu'nda da bir madde vardır.

KURDAŞ — Bizim gibi devletin yatırım yaptığı Doğu ülkeleri de var. Onlar da yatırımlarını devlet kanalı ile yapmışlar, fakat işletememişler. Şimdi bir fiyasko ile karşı karşıyalar. Bence ANAP Hükümeti'nin başlattığı özelleştirme dediğimiz bu hareketi biz, «Özelleştirme lazım mıdır, değil midir?» açısından tartışırsak, çıkmaz sokağa gireriz. Ben şahsen bir piyasa sistemi içinde Türkiye'nin devlet eliyle işletmecilik yapamayacağı kanaatine şahsi tecrübelerimle daha 1950'li yılların başında varmışımdır. Hazine Genel Müdürlüğü'ne gittiğim zaman, 1950 başlarında, devlet kesiminin işletmecisi olarak bu işin altından kalkamayacağını çok açık görmüşümdür. Onun için 1960 yılında Maliye Bakanı olarak Türkiye'ye döndüğümde, ilk yaptığım hareketlerden biri «İktisadi Devlet Teşekküllerinin Reorganizasyonu» idi. Orada bir ümidim vardı. KİT'leri modern işletmecilik şartlarına uydurabiliriz diye düşünüyordum. Ama bütün bu teşebbüsler başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

şimdiki özelleştirme uygulaması ülke çıkarlarına uygun yönde gelişmemekte, tehlike çanlarını çaldırmaktadır

Bugünkü düşüncem şudur: Özelleştirme konusu fazlaca tartışmaya sokulmamalıdır. Evet özelleştireceğiz. Fakat bütün mesele orada bitmiyor. Nasıl özelleştireceğiz? Hangi şartlarla özelleştireceğiz? Sayın Özal'ın ve Hükümeti'nin bence en büyük zaafı burada da tekrür etmektedir. Sayın Özal her zamanki gibi meşru bir davayı, herkesin itiraz edemeyeceği bir davayı ele alıyor; fakat bunu öyle bir uygulama içine sokuyor ki, niyeti derhal kafalarda tereddüt yaratıyor. Sayın Özal'ın uygulamaları birtakım tehlike çanlarını çaldığı gibi, memleketin çıkarlarına uygun istikamette de gözüküyor. Bence özelleştirme hikâyesinde de gelişme böyle oldu.

Özelleştirmeyi 1984'te gündeme getirdiler. Özelleştirmeyi önce dışarıda da savunulmuş bir temel üzerine oturtular. «Biz ekonomiyi kaynak kaybettiren İktisadi Devlet Teşekküllerimizi halka mal edeceğiz. Orada çalışanlara mal edeceğiz. Hem sanayi mülkiyet tabanını genişleteceğiz, hem de devleti bu külfetlerden kurtaracağız.» dediler. Biliyorsunuz, özelleştirme konusu bu argümanlarla kamuoyuna lansé edildi. Türkiye'de bu argümana karşı da çok ciddi bir itiraz olmadı. Çünkü bu noktaya kadar söylenenler, benim şahsî anlayışımla kabul edilebilir hususlar idi. Fakat «Halka mal edeceğiz.», «İşçiye mal edeceğiz, orada çalışanlara mal edeceğiz.» diye girilen bu hareket, pek kısa bir zaman sonra, en kârlı şirketlerin satışı şekline dönüştü. Eğer İk-

tisadi Devlet Teşekküllerinin ekonomiyeye olan zararını azaltmak istiyor-sanız, özelleştirmeye evvela en zararlı olanlardan başlamak lazımdı. Öncelikle zararlı olan KİT'leri satmak lazımdı. En kârlıları satmak, savunulan felsefenin, fikrin tersi bir durumdur. Ben kârlı olan teşebbüsleri satmada aceleci olamam. Niçin olalım? Zaten o bana kaynak getiriyor.

ÖZGEN — Buna karşı argüman da şuydu: «Zararlı olanı kim alır?»

KURDAŞ — Zarar edeni, orada-kilere, şartlarını hafif tutarak satacaksınız. Zararlı işletmeyi orada çalışanlara, icabında uzun yıllara yayılan taksitlerle satacaksınız. Fiyatını zarar realitesine göre meşru ve makul belirleyeceksiniz. Hatta belki, ona satabilmek için, emekçilere; «Biz bundan sonraki maaş zamlarımızdan bunun bedelini ödemenize imkân vereceğiz.» diyeceksiniz.

SAĞLAM — Ya da «Kıdem tazminatınıza mahsup edeceğim.» diyeceksiniz.

KURDAŞ — Veya daha da ileri gideceksiniz: «Ben bunu sana satıyorum. Düşük bir fiyatla ve taksitle satıyorum. Ayrıca, ben senin bu yatırıma ilk üç yıl için % 20 - % 30 kâr vermeyi de kabul ediyorum.» diyeceksiniz. Bunun tabii mantığı şu olacak: Zarar eden bir işletmenin zararından kurtulacaksınız ve o zarardan kurtulmaya karşı % 20 - % 30 borçlanmış olacaksınız. Halbuki devlet şimdi % 50 ile borçlanıyor. Böyle yapıcı, teşvik edici tekliflerle zararlı olan işletmeleri dahi orada çalışanlara satabilirsiniz.

AKGÜÇ — Şu da olabilir: «İleride kârınız artarsa, tesisin bedelinin bir kısmını o kârdan alacağım.» diyebilirsiniz. Tesisin bedelini veya bir bölümünü kâr ettiği zaman alabilirsiniz.

KURDAŞ — Tabii o da olur. Hatta zarardan kurtulmak için tesisi işçiye bedava bile verseniz, bir anlamda kârlı duruma gelirsiniz. Çünkü zarardan kurtulmuş olursunuz. Birtakım yapıcı teşviklerle bunu halka yaymak, bunu yaparken de evvela zarar edenlerden kurtulmak gibi bir anlayış ile konuya yaklaşmak yerine, bunun aksine bir uygulamaya gidilmiştir. Zannediyorum TELETAŞ idi; en kârlı gördüklerini, biraz da olduğundan fazla değerlendirerek sattılar. Bir kere bu kuruluşu öncelikle işçiye mal edemediler. Kısa bir süre sonra da TELETAŞ zorluklar içinde kalınca, bunu bir başarısızlık örneği gibi gösterdiler. Oysa yapılan değerlendirme yanlıştı.

AKGÜÇ — Ayrıca oradaki emisyon çok ufaktı. 15 milyar gibi...

KURDAŞ — O bile, kârlı şirkete aşırı fiyatla satmanın getirdiği bir başarısızlığı hemen ortaya çıkardı. TELETAŞ beklenen temettüü dağıtmadı. Ondan sonra da devletin bu konudaki hareketlerine kara bir perde indi. Devletin ne yaptığını kimse bilemedi. Sonradan devletin politikasını değiştirdiğini görüyoruz. Belki de başından beri politika aynıydı.

AKGÜÇ — Bence o bir gösteriş idi. «Görüyorsunuz işte, biz iyi niyetle halka satmak için işe başladık ama yürümedi.» diyebilmek için.

KURDAŞ — Olabilir; sonuçta yanlış bir örnekle, yanlış bir uygu-

◆ Bazı kimseler olan şeyleri görür «Neden oluyor?» diye sorar; ben olmayan şeyleri hayal eder «Neden olmasın?» diye sorarım.

Robert F. Kennedy

lama ile meşru bir hareket bir anlamda bertaraf edilmiştir. Ondan sonra da devlet, bunları kapalı kapılar arkasında özel pazarlıkla yabancıya verecek bir çerçeve içinde satış hareketine girişti.

toplu konut idaresi eliyle KİT'lerin yönetimi daha niteliksiz ve deneyimsiz yöneticilerin eline geçmekte; kuruluş değerlendirilmelerinin sadece yabancılara yaptırılması, şüphe uyandırmaktadır

ÖZGEN — Burada bir saplama yapmak istiyorum. Zaman bir hayli akıyor. Özelleştirme kararı alınan kuruluşlar var. SÜMERBANK örneği var. PETKİM örneği var... Biliyorsunuz, özelleştirme kararı alınan kuruluşların tüm sermaye payları Kamu Ortaklığı ve Toplu Konut İdaresi'ne aktarılıyor. Toplu Konut, bu kuruluşların yönetimini aktif olarak ele geçiriyor. Toplu Konut İdaresi'nin Başkanı ve diğer yöneticileri, özelleştirme kararı alınan kuruluşların İdare Meclisi Başkanı, Başkan Vekili ve yönetim kurulu üyeliklerine getiriliyorlar. Örneği var. SÜMERBANK'ın Yönetim Kurulu Başkanı, üyeleri bu Fon'un yönetimi altında bulunuyor. Böylece gerek kendilerinin gerek aşağı yukarı bütün kamuoyunun şikâyetçi olduğu KİT'lerin yönetimi, daha ehliyetsiz ve tecrübesiz yöneticilerin eline geçmiş oluyor. Bir yerde «Rehabilitasyon yapacağım, düzeltereğim, görücüye çıkartacağım.» diyerek başlanan bir operasyon, uzun süreli olarak bu şe-

kilde daha da kötü bir uygulamaya doğru itilmiş oluyor. Uygulamanın üzerine perde çekilmesinin yanı sıra zamanın uzaması da söz konusu.

AKGÜÇ — Efendim, bu özelleştirmede baştan itibaren şüpheyi uyandıran bir husus daha var. Özelleştirilecek olan kuruluşların değerlendirilmeleri genellikle yabancı şirketlere yaptırıldı. Morgan Guarantee bir rapor hazırladı. Birçok kuruluş yine ABD'li uzmanlar tarafından değerlendirildi. Eğer bunlar Türkiye'de halka satılacak ise, bunların herhalde Türk uzmanlara veya Türkiye'de bu konuda uzman kurumlara yaptırılması ve kamuoyuna açık bir şekilde yaptırılması daha doğru olurdu. Yabancı uzmanlara yaptırılan değerlendirmelerin, yabancılara daha fazla güven vereceği düşünüldü.

KURDAŞ — Bu sizin söyledikleriniz, aslında iyi istikamette yapılması mümkün bir özelleştirme hareketinin bir ilk gösteriş denemesinden sonra nasıl dejenere edildiğinin örneklerini veriyor. Evet, bunlar Toplu Konut İdaresi'ne geçti. Toplu Konut'a da müdahale var. Bir ara orası bir nevi yemlik gibi de oldu.

ÖZGEN — Yıllar akıp geçiyor. KİT'lerin şu anda ekonomiye olan yükü, özellikle enflasyona olan etkisi hepimizce malum. Onun için kararın bence daha süratle alınması ve uygulanması lazım.

- ◆ Fazilet, bir kötülüğü yapmama değil, işlenmiş kötülükle-ri bağışlamaktır.

Çiçero

- ◆ En yüksek kuleler bile yerden başlar.

Çin Atasözü

KURDAŞ — Niyet iyi olduğu takdirde, bütün bu hatalar yapılmaya-çağı gibi, müspet yapılacak olan şey-ler de var. İyi niyetle olsa, yabancı-nın yaptığı değerlendirme de tartışılır, onu fazlaca sakıncalı bulmuyorum. Fakat yabancılara yaptırılan, çok defa çok düşük tutulan bir değerlendirme sonunda, kamuoyuna en ufak bir bilgi verilmeden, kapalı kapılar arkasında, yabancılarla KİT'lerin satışı konusunda pazarlıklar yapılıyor. Ve bu pazarlıklarla kamu teşebbüslerinin mülkiyeti yabancılara hayli düşük fiyatlarla devrediliyor. Şimdi «Yabancıya satmayın.» diye bir tez de teorik olarak kolay savunulamaz. Olabilir, yabancıya da satılabilir. Ama bu belirli sınırlar içinde olur. Ayrıca, herhalde yabancıya satarken rekabet şartları da akıllı bir biçimde düzenlenmelidir. Şirket adil bir fiyatla değerlendirilir, eğer karlı bir şirket satıyor-sanız. Ondan sonra bu şirket için -İngiltere'nin yaptığı gibi- orada çalışanların, işçilerin, halkın, ilgi duyan her Türk müteşebbisinin, aynı zamanda da yabancılarının teklifi alınır. Daha sonra onlar arasında yabancıların teklifi eğer en uygun olanı ise, muayyen bir ölçünün içerisinde (% 20 - % 30 gibi) kalmak şartıyla, herkesin gözü önünde -kapalı kapılar arkasında değil- satış yapılır.

Satılan milletin malıdır. Benim malım satılırken benim hiç haberim olmuyor. Bir gün Basın'dan duyuyorum; «Falan şirket satılıyor.» diye. Bunun metodunu da kuramamışlardır. Metodunun belirlenmemesi, bir sürü sakıncalar getirdiği gibi, bir sürü şüpheleri de kafalarda uyandırmaktadır. Benim son olarak söyleyeceğim, yapılan, devletle ilişkili birtakım sanayi kuruluşlarının, halka yani özel kesime satış perdesi arkasında yabancılara satışlarıdır. Yabancıya çok ucuza satıldığından, aslında bu yabancıya satış da değil, bir nevi peşkeş çekme hüviyetindedir.

Bunun dışında bu Hükümet başka şeyler de yapmıştır. Biz hep özelleştirme üzerinde duruyoruz. Aslında Hükümet bu dönemde iki tedbir daha getirdi. Bunlar bence Hükümet'in ana felsefesini daha iyi yansıtıyor. Birincisi, bankaların ellerindeki gayrimenkulleri ve sınai teşebbüsleri zorunlu bir biçimde ellerinden çıkartmaları için Bankalar Kanunu'nda bir değişiklik de öngördüler ve bir tebliğ hazırladılar. Anhyorum ki, Almanya'da birine bir etüt yaptırıldı. Almanya'da biliyorsunuz bankalar ve sanayi çok iç içedir. Almanya'da tesis edilen oranların dışında çok sert oranlarla bankalar ellerindeki gayrimenkulleri ve sınai teşebbüsleri satmaya itildiler veya itilmek istendiler. Bankaları da çaresiz en kârlı iştiraklerini en evvel satmak gibi bir yola sürmüş oldular.

Gene bankaları -tasarı henüz çıkmadı, kanunlaşmadı ama, maalesef bankaların üstünde bir kılıç gibi duruyor- yabancı ile pazarlık eder hale getirdiler. Çünkü bankacıya siz; «Elinizdeki gayrimenkuller artı sınai teşebbüsleri öz sermayenizden düşersiniz. Öz sermayeniz ile bilanço aktifiniz arasında şöyle bir oran tesis zorundasınız.» dersiniz ve bu oranı da dünyada alışılmış oranların üstünde tutarsanız; o zaman banka en kârlı iştirakini bir an evvel elinden çıkarmak zorunluluğu ile karşı karşıya bırakılıyor demektir. Tabii bu birkaç önemli banka için özellikle bahis konusudur. İş Bankası gibi sanayinin kurulmasına ta 1924'lerden beri yardım etmiş, önderlik etmiş bir banka için...

AKGÜÇ — Bunu ayrı bir vergi önemi ile de desteklediler. Dediler ki; «Siz 1989 sonuna kadar gayrimenkullerinizi ve iştiraklerinizi satar, bundan kâr elde ederseniz, bu kârı da dağıtmazsanız, sermayenize eklerseniz, bu da vergiden başışıktır.» Kurumlar Vergisi'ne geçici madde eklediler.

türk sanayii enflasyon nedeniyle çok zor durumda olduğu bir sırada yabancıların açık satın alma talebi ile karşı karşıya bırakılmıştır

KURDAŞ — Binaenaleyh bankaları hem bir sahaya itmiş, hem o sahaya girmesini teşvik etmiş; fakat o sahada da bankaların karşısına özellikle yabancıyı getirmiştir. Yabancı gelecek ve bankaların ellerindeki birtakım kârlı müesseseleri o alacak. Üçüncü bir şey daha yaptılar. Biliyorsunuz, bu Ağustos'ta Türk sanayindeki hisselerin yabancılar tarafından serbestçe alınabilmesi imkânını getirdiler. Ve öyle bir zamanda getirdiler ki; -bunu her zaman vurguluyorum- vergi oranlarının hızla artırıldığı, enflasyon muhasebesinin uygulanmadığı aşırı enflasyonist bir ortamda, yüksek faiz oranları nedeniyle Türk sanayiinin mali bünyesi çok zayıflamışken, Türk sanayii bir nevi hastalık içinde iken; bu sanayii yabancının açık satın alma talebine maruz bıraktılar. Hastalıktan zayıflamış 52 kilo bir boksörün, sağlıklı, kampa özel bakımla antrenman yapan 80 kiloluk bir boksörün önüne çıkarmak gibi bir hareket yapılan. Ben bu üç hareketi, aslında Türk sanayiini yabancıya satış yönünde bir kombine hareket olarak görüyorum. Bunun sebebini son günlere kadar da izah edemediler. Şimdi de karşımıza geçip «Bunlar özelleştirmeye karşıdır.» diyorlar. Hayır, özelleştirmeye kimse karşı değildir; onu burada vurguluyoruz. «Yabancı sermayeye karşıdır.» diyorlar. Hayır, adaletli bir şekilde, meşru zeminde ve muayyen bir oranda yabancılaşmaya da karşı

olamayız. Ama Türk sanayiini onlara yedirmeye karşı oluruz.

«Efendim, ben Ortak Pazar'a girerken, —son günlerde bunu bilhassa vurguluyorlar— sanayimi yabancıya satarak, muhtelif tedbirlerle onu sanayimde bir cins hâkim mevkie getirerek, yabancı iş adamlarının Ortak Pazar nezdinde beni desteklemesini bekliyorum; onu istiyorum.» dersiniz, bu argüman benim için temelden yanlış bir argüman olur. Bir kere bu, Ortak Pazar'a peşinen çok büyük bir taviz vermektir. Bir nevi rüşvet vermektir. «Ben sana katılmaya talip oldum. Sen beni almakta nazlanıyorsun. Onun için ben senin adamlarına sanayimi dağıttım. Şimdi onlar taziyik edecekler, beni mecburen alacak-sın.» demektir. Bunun arkasından başka şeyler de gelecektir; Ortak Pazar bizden başka sahalarda da taviz isteyecektir. Kıbrıs'ta isteyecektir, Ege'de isteyecektir. Yarın belki de Ortak Pazar diyecektir ki; «Doğu'da bir Ermeni devletini prensip olarak kabul et.» Ben oraya girebilmek için bütün bu tavizleri kolayca veren bir memleket intibainı bırakırsam, bu kabil mantıksız ve Türk milletinin geleceği ile tamamen ters düşen bir-takım taleplere nasıl mukavemet edebilirim? O zaman bu durum benim kafamda korkunç şüpheler uyandırıyor, tereddütler yaratıyor. Ben böyle bir argümanı hiçbir zaman kabul etmiyorum. Biz elimizdeki kuruluşları evvela en zayıfından başlayarak halka açarız. İsteyen yabancı da gelir, meşru fiyatını verir, belirli ölçüler içinde satın da alabilir; ama, bu sanayii kimseye rüşvet olarak yedirmek istemem.

Bir son noktayı da şöyle söyleyeyim. Sayın Özal'ın özelleştirmeye yaklaşımı da bütün meselelere yaklaşımının tipik bir tekrarıdır. «Ben ona bir menfaat sağlırsam, ona bir imkân sağlırsam, o milletvekiline ayda 4 milyon lira verirsem, o da benim sö-

zümnden çıkmaz.» zihniyetinin bence milletlerarası alana genişletilmesidir. «Ben Avrupalı sanayiciyi buraya getirirsem, beni savunur; beni Ortak Pazar'a alırlar.» Bu düşünce yanlıştır. Avrupa ile kültürel sahada, sosyal sahada kendisiyle aranzdaki farkı kaldırmadığınız sürece; devlet anlayışı alanında, insan anlayışında Avrupa ile ortak bir baza gelmedikçe; hatta daha büyük rüşvetler verseniz bile Avrupa'nın size karşı atacağı adımlar müspet olmaz. Düşüncemi biraz daha izah edeyim. Bir memleket var, «Laik ülkeyim.» diyor. Fakat eğitiminde, bütün devlet girişlerinde, bir şeriat devletine kanat açar müsamahalı bir gidiş var. Siz her gün Batı'nın gazetelerinde eziyet yapan bir ülke olarak gösteriliyorsunuz.

avrupa, kendi kültürü,
kendi sosyal bünyesi,
kendi anlayışı
içinde bir benzerliğe
yaklaştığını görmedikçe,
türkiye'yi AT'a alma
yolunda isteyerek
adım atmaz

Benim anlayışım şudur: Avrupa kendi kültürü, kendi sosyal bünyesi, kendi anlayışı içinde bir benzerliğe yaklaştığını görmediği sürece; sizi Ortak Pazar'a alma konusunda isteyerek adım atmaz. Avrupa «Ben laikim.» diyor. Bunu 300 yıllık bir mücadeleden sonra sağlamış. Dinden o da çok çekmiş. Siz burada çıkıyorsunuz; «Ben laikim ama, aynı zamanda dış politikamda İslam hareketinin bir parçasıyım.» diyorsunuz ve İslam Birliği'ne giriyorsunuz. Memlekette bir din devletine doğru gidiş gayet belirgin bir biçimde teşvik ediyorsunuz.

Kitap yasaklıyorsunuz, kitap yakıyorsunuz; Batı'nın gazetelerinde her gün sizin eziyet yaptığınıza dair haberler çıkıyor. Böyle bir memleket olarak siz sanayinizin tümünü peşkeş çekerek Batı'da yeterince itibar kazanacağını zannediyorsanız, temel bir hata yapıyorsunuz demektir.

Türkiye evvela kültüründe, sosyal yapısında, dünya anlayışında «Kemalizm»in esaslarına dönmelidir. Ben şuna kanırım: Ortak Pazar 1930'larda olsaydı, Türkiye o zaman Ortak Pazar'a girme talebinde bulunsaydı, Türkiye'yi derhal kabul ederlerdi. Bilmem bilir misiniz? 1930 ortalarında Habeşistan Harbi çıktığı zaman, İtalya'ya karşı yaptırımlara girişildiğinde, Avrupa Konseyi toplandı; ve Avrupa'nın bir parçası kabul edilerek Türkiye de Avrupa Konseyi'ne davet edildi. Biz Avrupa'nın büyük devletleriyle birlikte önce İtalya'ya karşı olduk. Daha sonra İspanya Harbi sırasında da, alınacak tedbirler konusunda, İngiltere, Fransa gibi devletlerle Avrupa Konseyi'nin üyesi olarak yan yana oturduk. Niye? Çünkü o zaman karşılığında kararlılıkla medeniyete doğru giden gerçekten laik bir Türkiye vardı. Her gün ileriye doğru adım atan bir Türkiye vardı. Şimdi ise siz Türkiye'yi terse çevirdiniz. Bir taraftan içeride neredeyse alenen şeriatçı kesilin, bir taraftan dış politikada mütemadiyen İslam Birliği konseptini işleyin, kitap yakın, eziyet yapın... Avrupa sizi kabul eder mi? Rüşvet vermek temel zaafı giderir mi? Bir adam kitap yazmış. Ne yazmışsa yazmış. Yanlış ise yanlışını söyleyin. Avrupa kitap yasaklar mı? Siz üstelik kimseye de söylemeden yasaklıyorsunuz. Avrupa böyle bir memleketi kabul eder mi? Konsept bütünüyle yanlış.

AKGÜÇ — Efendim, konsept değil, o da bir göstere bence. Bugün kamuoyundan gelen birtakım tepki-

lere karşı bir argüman olarak ileriye sürülüyor. «Türkiye Ortak Pazar'a giriyor. Ortak Pazar'a girebilmesi için de yabancı sermaye ile bütünleşmesi lazımdır.» gibi bir argümanla ortaya çıkılıyor. Aslında bu da uzun vadeli bir programın bir uygulamasıdır. Ben özelleştirmeyi, daha doğrusu yabancıya satışı uzun vadeli bir programın bir aşaması olarak düşünüyorum. Her ne kadar özelleştirme son yıllarda gündeme gelmişse de, Türkiye 1980'den sonra ciddi bir şekilde sanayileşmekten vazgeçmiştir. Uluslararası finans kurumlarının bize verilen reçete bunu açıkça gösteriyor. Çünkü Türkiye 1980'den sonra imalat sanayiine yatırımı kısmıştır. Bugün kamu kesiminde tesislerin eskidiği söyleniyor, teknolojinin eskidiği söyleniyor. Neden? Çünkü kamu kesiminde imalat sanayi yatırımları % 5'e kadar düşmüştür. Yatırım yapmıyoruz. Yatırım yapmadığımız için de tesisleri ve teknolojiyi yenileyemiyoruz. Bu olumsuz gelişme son 8-9 sene içerisinde olmuştur. İmalat sanayiine yatırım yapılmaktan vazgeçilmiştir.

KURDAŞ — İsterseniz vazgeçmiş demeyin de «izledikleri politikalar bu sonucu doğurmuştur.» deyin. Bir memleket % 70'lerde bir enflasyon içinde yaşarsa, böyle bir memleket doğal olarak döviz kurunu mütemadiyen her gün değiştirmek zorunda kahrırsa, faizler % 100 oranına çıkarsa, reel faizler % 30 olursa, bütün bunlara rağmen müteşebbise enflasyon muhasebesi sisteminden faydalanmak imkânı da verilmezse, bu ortamda, dünyanın neresinde olsanız yatırım yapamazsınız.

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş, bunlar özel kesim için geçerlidir. Özel kesim yatırım yapmayabilir. Ama kamu kesimini faiz haddi ilgilendirmez. Yatırım yapmayan kamu kesimidir. Ben özel kesimin yatırım yapmamasının nedenini anlıyorum. Ama kamu kesimi

mi yatırım yapmamıştır imalat sanayiine. İmalat sanayiine yatırım yapmaktan vazgeçmiştir.

KURDAŞ — Son olarak bir şey söyleyeyim. Bütün bu hareketleri biz şimdi objektif olarak, fikir yanlışlıkları olarak söylüyoruz. Tabii bunun içinde birtakım şüphe davet eden art niyetler de olabilir. Mesela ben şundan şüpheleniyorum. Türk sanayiini dünyaya açtınız, en zayıf olduğu anda. Türkiye; İran'ın, İsrail'in, Suudi Arabistan'ın, Irak'ın; bütün bu birbiriyle kavga halinde olan memleketlerin de teşebbüsüne açık hale getirdiniz. Onlar birer fon kursalar, her biri beşer milyar dolarlık, gelir Türk sanayiini, hiç olmazsa özel kesimi satın alırlar. Öyle bir memleket düşünün, sanayinin bir kısmı birbiriyle kavgalı devletlerin elinde, bir kısmı da Avrupa'nın büyük kumpanyalarının eline geçmiş; Türk sanayiini onlar tamamen kendi çıkarları açısından kullanacaklardır. Belki de hiç işletmeyeceklerdir Türk sanayiini. Özellikle buradaki rakibini satın alabilirse... Belki de bir bunalımda evvela Türkiye'deki tesisleri kapayacak. Siz böyle bir memleketin başına açılacak problemin vahametini görebiliyor musunuz? Bunun vahameti nasıl inkâr edilebilir? Benim kanımca, şimdiye kadar olmayan bir problem getiriliyor Türkiye'nin başına. Bugüne kadar mevcut olmayan, talihin bir lütfu olarak olmayan bir problem getiriliyor.

AKGÜÇ — Buyurun Sayın Sağlık. Şimdi de sizin görüşlerinizi alalım.

◆ Araba dingilinin üzerindeki si-nek «Amma da toz kaldırıyorum.» der.

Francis Bacon

özelleştirme, ekonomik dertlerden kurtulmak için sihirli bir reçete değildir; gelişmekte olan bir ülke için özelleştirmenin önemi marjinaldir; «KİT'lerin hepsi verimsizdir» sözü de yanlış bir argümandır

SAĞLAM — Müsaade ederseniz, Türkiye'deki özelleştirme bizim kamuoyuna âdeta bir sihirli reçete gibi sunuldu. «Bu reçete ile dertlerimizden kurtulacağız.» gibi bir anlayışla Hükümet tarafından özelleştirme konusu getirildi. Bunu sık sık yapıyoruz. Türkiye hep böyle sihirli değnek peşinde. Petrol bulunacak, turizm gelişecek, yeni bir şey patlayacak ve ülke kurtulacak gibi bir sihirli değnek peşindeyiz. Oysa özelleştirme, gelişmekte olan bir ülke için bence marjinal bir konu. Önceliği olan bir konu da değil. Çünkü ülkenin kaynaklarını kalkınmaya seferber edebilecek bir makro iktisat politikasının yürürlüğe konulması, makro bir ortamın hazırlanması, her şeyin önünde gelen bir olay. Mevcut KİT'lerden bazılarının özelleştirilmesi bugün savunulabilir, buna karşı bazı yerlerde de kamulaştırma savunulabilir. Şu anda özelleştirmenin gelişmekte olan bir ülke için önemli marjinaldir.

AKGÜÇ — Ben ona katılıyorum, Sayın Sağlık. Bir soru soracağım. Bugün işletmeler çok büyüdü. Büyüyen bir işletmeler ister istemez profesyonel yöneticilerin yönetimine geçti. Profesyonel yöneticiler bunları yöneteceğine göre, ister özel kesimde ister kamu kesiminde olsun, profesyo-

nel yöneticiden başka çare olmadığını göre, demek ki bütün başarı oradaki profesyonel yöneticinin performansına bağlı. Yoksa özel kesimde de artık büyük işletmeleri patron veya ortak yönetmiyor. Büyük işletmelerde sermayedar, yönetici ayrımlı geçerli.

SAĞLAM — Şunu ifade edeyim. Bu konuda Sayın Akgüç'ün ileri sürdüğü argümanı da değerlendirerek, dünyada KİT'leri gruplandırırdığımızda, iki ana grup görüyoruz. Dünyadaki KİT'ler yönetim açısından iki ana grupta sınıflandırılabilir. Bunlardan birincisi, piyasaya dönük, piyasaya açık, otonom (özerk) bir biçimde yönetilen KİT'ler. Bir de ikinci model var. İkinci model, bakanlıkların uzantısı halinde bürokratik çarkların içerisinde yönetilen KİT'ler. Şimdi şurası açık ki Sayın Akgüç, piyasaya dönük —biz buna pazar modeli veya piyasa modeli diyoruz— KİT'lerin dünyanın her yerinde başarılı olduğunu görüyoruz.

İkinci model KİT'ler, yani bakanlıkların bürokrasisine boğulmuş olan KİT'lerin ise verimli olduklarına dair çok az örnek var. Hemen hemen hiç yok. Piyasa modeline en güzel örnek —bir çelik endüstrisi ile ilgili olarak veriyorum— Güney Kore'de POSKO (Pohang Steel Company)'dur. Bu, çok büyük kapasitede kurulmuş bir çelik şirketi. Dünyanın en verimli, podüktif, en kârlı şirketi, Otonom bir biçimde yönetiliyor. Bu kuruluşun finansman özerkliği de var. Kendilerine açık ekonomik ve sosyal hedefler verilmiş. Günlük faaliyetlerinde tam bağımsız. Bakanlıklardan uzakta. Ayrıca, iç ve dış rekabete açık. Hem ülke içinde rakipleri var, hem de gümrük duvarları indirilmiş, kotalar yok, permi yok, dış rekabete açık. Bu, piyasa modeline uygun en güzel KİT örneğidir. Tayvan'da da benzer KİT örneği var.

KURDAŞ — Bu KİT'lerin yöneticilerini kim tayin ediyor?

SAĞLAM — Yönetim kademelelerinin nasıl oluştuğunu tam ayrıntısıyla bilmiyorum. Mesela Brezilya'da da otonom bir çelik endüstrisi var. Türkiye'de de vardı: ERDEMİR. Biliyor-sunuz bir TÜRKİYE DEMİR-ÇELİK var, bir de ERDEMİR var. ERDEMİR'in statüsü ayrı. ERDEMİR geçmiş yıllarda hükümetten sübvansiyon almaksızın, dış kaynaklarla, kur farklarının getirdiği yükleri de kendisi karşılayarak kâr etmiş bir kuruluştur. Bugün kârlılık bakımından Türkiye'de Kurumlar Vergisi rekortmenidir, hisse senetleri sermaye piyasasından en büyük değer artışlarını kazanmış bir kuruluştur. Herkes KİT zannediyor ama, aslında ERDEMİR, KİT değildir, halka açık bir şirkettir. İlk kuruluşunda otonom (özerk) bir görünüşü vardır. Demek ki, «KİT'lerin hepsi verimsizdir.» görüşü de yanlış bir argüman, toptancı bir argümandır.

Buna karşı, bürokratik çarkın içerisinde kendini kaptırmış, yatırım kararları, fiyat kararları, yöneticilerin tayini, istihdam kararları, kapıcının tayinine kadar ilgili bulunduğu bakanlığın veya planlama teşkilatının veya başbakanlığa kadar giden müdahaleler zinciri içerisinde işletmecilik yapan KİT'ler de var. Bunun en güzel örneği de yine çelik endüstrisinde —bu karşılaştırma her zaman yapıyor— Hindistan'da SAIL (Steel Authority of India)'dır. Bu da bakanlıkların uzantısı niteliğinde, tam bir bürokratik KİT örneğidir. Ekonomik olarak verimliliği o derece düşük ki, Güney Kore ile kıyaslandığında, kişi başına verimde prodüktivite ölçüleri onda bir düzeyinde.

Bazıları şu soruyu soruyor: Neden acaba Uzakdoğu Asya ülkelerinde KİT'ler özerk doğuyor? Bunun bir gerekçesi de var. Diyorlar ki: «Çünkü

bunlar bir koloni dönemini geçirmemişlerdir. Ayrıca, bu ülkelerde aile işletmeleri geleneği çok güçlüdür.» Bunlar geçmişte ağır bürokratik bir rejim altında yaşamadıkları için, Tayvan'da, Güney Kore'de, Japonya'da böyle bir gelenek de oluşmamıştır. Buna karşı Pakistan, Gana, Zambia, Portekiz gibi ülkelerde bürokratik KİT'ler oluşmuş. Bunu da koloni dönemi ve İngiliz yönetimi ile izah eden görüşler var. Bu ülkelerde KİT'leri koloni döneminin, İngilizlerin getirdiği bürokratik çarkın devamı niteliğinde görenler var.

Burada şunu vurgulamak istiyorum: Piyasaya açıklık, özerklik, finansal özerklik, iç ve dış rekabete açılma, tekel konumunun dışında olma KİT'lere genellikle başarı sağlıyor. Oysa Türkiye'deki geleneklere baktığımızda, bakanlık bükrasisinin maalesef çok ağır biçimde bu kuruluşların güncel faaliyetlerini yönlendirdiğini görüyoruz; yasasında tamamen özerk olarak kurulduğu söylenmesine rağmen. Mesela ERDEMİR, yasası çıkartılmış ve Amerikalılar özel bir yasa ile kurulması mecburiyetini getirmiş ve yasanın bir maddesinde de «... bu kuruluşun sermayesinde kamu payı çoğunluğu % 99,9 olsa bile, bu kuruluş Ticaret Kanunu'na tabi özel bir teşebbüstür.» denmiştir.

AKGÜÇ — Aslında Türkiye'deki bütün KİT'ler de öyledir. Yasal olarak bakarsanız, Ticaret Kanunu hükümlerine tabi özerk kuruluşlardır.

SAĞLAM — Ama ERDEMİR'in yasasında arkadan eklemiştir: «Burası Barem Kanunu'na tabi değildir. Arttırma Eksiltme Kanunlarının dışındadır.» Kuruluş piyasaya açılmış. Amerikalı bunu 1960'larda öngörmüş.

KURDAŞ — Ben o zamanlar biliyorsunuz Maliye Bakanı idim. ERDEMİR'in idare meclisi de özel kesim ağırlıklı olmuştur. Onlar onun özel teşebbüs olmasında ısrar etmişlerdir.

türkiye'de bürokratik el atmalar o dereceye varmıştır ki, KİT'lerde «danışma kurulları» adı altında gereksiz yeni kadrolar oluşturulmuştur

SAĞLAM — Şimdi için daha acısı, Türkiye'de bürokratik müdahaleler o dereceye varmıştır ki, günümüzde KİT'lerde «danışma kurulları» adı altında, yasal yönetim kurullarının yanı başında yeni arpalıklar oluşturulmuştur. Seçimi kaybetmiş milletvekillerinden oluşmuş danışma kurulları.

AKGÜÇ — Ya da emekli askerlerden.

SAĞLAM — Böylece kuruluşta bir iki başlık doğmuştur. Bir tarafta KİT'in yasal yönetim kurulu var, kuruluşun bir genel müdürü var, bunların yanı başında bir tane de âdeta «parti komiserleri» diyebileceğimiz danışma kurulları var.

ÖZGEN — İlave olarak bir de Toplu Konut İdaresi'nin getirdiği yönetim kurulu üyelikleri var.

SAĞLAM — Evet, bir de o var. KİT'lerin özerkleştirilmesi temel sorundur. Hepsinin özerkleştirilmesi de mümkün değildir.

AKGÜÇ — Özerkleştirme mi, yoksa özelleştirme mi?

SAĞLAM — Şimdi ben burada onu söylüyorum. Temel endüstri kanallarında, özelleştirme yerine özerkleştirmenin bütün koşullarını sağlamak gerekir. Ankara bükrasisi ile bu kuruluşlar yönetilemez. Ve ben her yerde, her konuşmada şunu söylüyorum: Ne yazık ki bu kuruluşla-

rın, KİT'lerin yönetim kurullarının oluşması hiçbir iktidar döneminde -buna bütün iktidar dönemlerini katarak söylüyorum- ciddi olarak düşünülmemiş ve buraları yönetecek kişiler seçilirken daima keyfi politik kaygılar ağır basmıştır. Oysa bence KİT'lerin tepe yöneticilerinin seçilmesi ve atanması, Bakan tayininden daha önemlidir. Bir ETİBANK'ın, bir SÜMERBANK'ın, bir TÜRKİYE DEMİR-ÇELİK'in, bir TEK'in yönetim kurullarının tayini Bakan tayini kadar önemlidir.

AKGÜÇ — Bence politikacılar Türkiye'de meselelere çok dar açıdan bakıyorlar ve kısa vadeli olarak bakıyorlar. Aslında KİT'lerin başarısı, başarılı yönetimi, uzun sürede oy kazandırır.

KURDAŞ — Siz hiç merak etmeyin. Dünyanın her yerinde meseleye öyle bakarlar.

AKGÜÇ — Acaba bu neden böyledir? Aslında bir partiyi oy kazanıracak olan, partiyi iktidarda tutacak olan bu KİT'lerin başarılı olmasıdır. Kaliteli mal üretmesidir, ucuz mal üretmesidir, rekabet edebilmesidir. Ancak bu şekilde bir iktidar ekonomik başarı kazanabilir. Ama bu, uzun vadeli bir stratejidir. Halbuki politikacılarımız kısa vadede neyi hedefliyorlar? Kendilerine yakın kişileri KİT'lerin yönetim kurullarına atamak, bu bir; ikincisi, kendi partizanlarını, kendilerine yakın gördükleri kişileri de buralarda işçi-memur olarak istihdam etmek. Görebildiğimiz kadarı ile bu tutumda parti çıkarları da önemli değil. Burada daha çok milletvekillinin yakınlarını veya kendisine oy sağlayacak adamlarını oraya yerleştirme önemlidir.

ÖZGEN — İzin verirseniz bir saplama yapmak istiyorum. Galiba konumuz, Hükümet'in getirdiği özel-

leştirmenin bir amacı da, KİT'leri daha verimli bir yönetime devretmek. Şu anda konuyu bu açıdan ele aldık. Türkiye'de KİT'lerin geçmişine bakarak, kısaca iki örnek vermek istiyorum. Evet, çok doğrudur, KİT'lere politik açıdan o kadar çok müdahale ediyoruz ki, arkadan bunun başarısızlığa gittiğini görünce de; «Bu kanun olmadı, başka bir kanun getirelim.» diyoruz. Bunun bir örneği, bildiğiniz 3460 sayılı Kanun'dur. Bu kanun KİT'lere gayet güzel organik bir bağ getirmişti, tutarlı idi. Günlük yönetim, yönetim kurulundan ayrılmıştı. Ancak zamanla, KİT yönetim kurulları arpalık durumuna dönmüştü. 27 Mayıs'ta derhal 440 sayılı Kanun çıkarıldı ve orada tam tersi oldu. Genel müdürler yönetim kurulu başkanlığına getirildi. Bir reorganizasyon komisyonu kuruldu, fakat hiçbir şey değişmedi. Şu anda tekrar eski duruma dönmüş olduk.

SAĞLAM — Ben de Sayın Özgen'in açıklamalarına bir saplama yapmak istiyorum, gene maziye eğilerek. Çünkü bu konuyla 25 yıldır uğraşıyoruz. Nihat Erim Hükümeti sırasında İkinci Reform Komisyonu kurulmuştu. Ben o komisyonun üyesi idim. O zamanlar bir İtalyan modeli olan IRI, ENI üzerinde durulmuştu. Bugün İtalya'da KİT'ler o kadar özerk çalışmaktadırlar ki, KİT'lerin bağlı oldukları bakan, yani İtalyan İştrakler Bakanı, mecliste milletvekillerinin KİT'lerin iç işleri ile ilgili sorularına cevaben; «Sizin bu sorularınıza cevap veremem. Bu KİT'lerin iç işidir.» diyebilmektedir. Ve o milletvekilleri de ona itiraz edememişlerdir. 1971 yılında İtalya'dan Prof. Serecano getirildi. Adamın söylediği söz şu: «Bu özerkliği sağlamak kolay bir süreç değildir. Bu zaman içinde gelişecek bir olaydır. Evvela finansal otonomiye sağlamak gerekir.» KİT'lerin yönetim organları tümü ile bu IRI

ve ENI tarafından tayin edilmektedir, hiçbir bakanlığın etkisi yoktur. Hatta Prof. Serecano bana şunu ifade etmişti: «Siz bugün İtalyan İştirakler Bakanlığı'na gitseniz, orada iş adamlarının egemen olduğu bir anlayışı, espriyi görürsünüz.» Sadece IRI'ye bağlı 350 şirket varmış. Bunların yönetimine, toplu sözleşmesine, personelinin atanmasına ilgili bakanlık karışmazmış. Bir personel yasası olmadığı gibi, şirketlerin yönetim kurulları da ilgili bakanlık tarafından değil, IRI tarafından atanıyor. Prof. Serecano bana; «İştirakler Bakanlığı bu işlere karışmaz.» dedi.

KURDAŞ — İyi de, IRI'nin başını, yönetim kurulunu kim tayin ediyor?

SAĞLAM — IRI, her biri 8-9 yıl için atanmış, çeşitli iş çevrelerindeki saygın kişilerden oluşan ve değiştirilmesi çok uzun süreler alan bir organa bağlanmıştır. Tabii bu bir İtalyan modeli, bunun yanında Avusturya modeli de var.

türkiye'de KİT'lerin başarısızlığında en büyük etken özellikle üst kademe yönetim kadrolarında istikrar sağlanamaması, tepedeki yöneticilerin politik nedenlerle sık sık değişmesidir

ÖZGEN — Sırası gelmişken, IRI ile ilgili bir anımı anlatayım. 1979 yılında SÜMERBANK Genel Müdürü iken AET Türkiye ile ilişkileri dondurmuş vaziyetteydi. İlişkilerin canlandırılması isteniyordu. O arada Tür-

kiye'den bir delegasyonun AET'ye bir ziyaret yapması, belki ilişkilere bir canlılık getirir diye isteniyor. Sonuçta 6-7 KİT'in Genel Müdürü, bir Müsteşar heyet halinde AET ile temaslarda bulunmak üzere Belçika'ya gittik. Burada bazı temaslardan sonra KİT'leri görmek üzere aynı heyet birer hafta süre ile İtalya'ya ve İngiltere'ye geçtik.

İtalya'da IRI'nin yönetim kurulu bir öğle yemeğinde bizi kabul etti. Muhteşem bir bina. Bir başkan ve 10 tane yönetim kurulu üyesi. Biz de 7 kişi böyle karşılığında oturuyoruz. Konu, biraz önce üzerinde durulan özerklik. Ayrıca finansal özellikten söz edildi. Arkasından IRI Başkanı benden başlayarak bize şunu sordu: «Siz kaç yıllık Genel Müdür-sünüz SÜMERBANK'ta?» Ben «10 aylık.» diye cevap verdim. Diğer genel müdürler de buna yakın cevaplar verdiler. Bir tek Müsteşarımız, «16 aydır aynı görevdeyim.» dedi. Sonra açıkladık: «Biz ancak 19'uncu ayını dolduran bir iktidarın kadrosuyuz.» Başkan bize; «Sakin merak etmeyin. Biz de aynı olayları yaşadık. Her bakan ve iktidar değişmesinde sil baştan kadrolar değişirdi. Ancak zaman içinde bu duruma geldik. Siz de zamanla istikrara kavuşacaksınız.» dedi. Sonuç olarak KİT'lerde istikrarlı bir kadronun olmayışı, başarılı olunamamasında büyük etken olmuştur. Onu söylemek istiyorum.

KURDAŞ — İngiltere'de nasıl bir intiba edindiniz? Bakın İngiltere'de de bir reform yapıldı. Ona rağmen İngiltere'de KİT'ler pek başarılı olmadı. Şimdi özelleştirme dönemine girildi. Ve bu dönemden çok pozitif sonuçlar alındı; üretim bakımından kârlılık bakımından. İtalyan modeli benim hep dikkatime getirilmiştir.

SAĞLAM — Şunu vurgulamak istiyorum. Türkiye'de bütün KİT'leri devredemezsiniz. Bazıları devletin

elinde stratejik konumu olan kuruluşlardır. Hatta gelişmemiş yörelerde yeni KİT'ler kurmak gerekebilir. İleri teknoloji aktarımında yeni KİT'lerle devlet öncelik edebilir. Binaenaleyh bu konuda o kuruluşların rasyonel çalışmasını sağlayacak ortamı yaratmak, o organizmaları kurmak gerekmektedir. 1971'deki bizim Reform Komisyonu Hükümet'e gidip İRI'ye benzer bir holding modeli önerdiğinde, hemen hemen bütün bakanlıklardan şu tepki gelmişti: «Siz devlet içinde devlet kuruyorsunuz.» Biz de şöyle bir cevap vermiştik: «Hayır, biz Amerika'daki bir holdingin, İngiltere'deki ya da Fransa'daki bir holdingin yapısını getirip, buradaki kuruluşlara aynı özerkliği vermek istiyoruz. Amaç budur. Bunun örnekleri de vardır. İşte İtalya, Avusturya ve Pasifik ülkelerindeki durum.» Evet bazı problemler var. Onu inkâr etmiyorum. Hükümetler kolaylıkla KİT'lerin yönetiminden ellerini çekemiyor. Ankara'dan uzakta kurulmuş çok ilginç iki örnek var. Birisi ERDEMİR. Kurumlar Vergisi Türkiye rekortmenidir. Şartların yardım etmesi ve başlangıçtaki statünün çok iyi kurulması nedeniyle ERDEMİR başarılı olmuştur. Sonra İPRAŞ örneği de başlangıçta çok başarılı bir yönetim sergilemiştir. İşçi başına verimliliği BATMAN'ın 10 katı idi.

ÖZGEN — Ama niye? Müdahale olmadığı için. Hemen bir örnek vereyim. İPRAŞ kapasitesi 3 milyon ton iken 200 kişilik kadro ile işe başlamış; yıllık kapasitesi 5 milyon tona, 10 milyon tona çıkmış, aynı kadro ile çalışmıştır. Ta ki bir dönem geldi, partizan bir yönetim getirdiler; çalışan sayısı birden bire 250'den 1250'ye çıkarıldı.

SAĞLAM — KİT'lerde hepimizin bildiği şu riskler var: Bir kere rijitide riski, sertlik riski. Bürokratik yapıdan kaynaklanan birinci risk bu.

İkinci risk, demotivasyon riski dedikleri. İnsanları motive edemiyorsunuz. Üçüncü risk teknoloji riski. Geri teknolojilerin içindeki personel tarafından savunulması riski var. Dördüncü ve en önemlisi, keyfi politik baskılar riski. Bu risklerin kırılması, bir zaman içerisinde, iyi niyetli bir iktidarı iradesiyle çözülebilir. Mevcut KİT'ler üzerindeki görüşlerimi bitirdikten sonra şimdi de ikinci kısma geçmek istiyorum. Demek ki özelleştirme sihirli bir anahtar değildir. Gelişmekte olan bir ülke için, sermaye birikiminin arifesinde bulunan bir ülke için —en büyük savunma odur— kaynakların ekonomik açıdan en verimli şekilde kullanılmasını sağlayacak ortamın hazırlanması önemlidir.

özelleştirme sisteminde amaç belirlenmedikçe nereye gidileceği kesin olarak saptanamaz; kamu mülkiyeti sermaye piyasasının yaygınlaştırılmasında bir araç olarak kullanılabilir

Benim görüşüme göre, özelleştirmenin kategorik olarak karşısında olmak doğru değildir. Piyasa mekanizmasının işlerliğe kavuşturulması, kaynak tahsisinde ona öncelik verilmesi bende de her zaman öncelik taşımıştır. Şimdi özelleştirmede amaç nedir? Sayın Özal Hükümeti'ne hitap ederek söylüyorum. Özelleştirme sisteminde amaç belirlenmedikçe nereye gittiğimizi kesin olarak saptayamayız. Amaç mülkiyeti yaygınlaştırmak mıdır? Bu, beraberinde hemen bir ser-

maye piyasası sorununu getirir. Sermaye piyasası gerçekten bu hisse senetlerini emebilecek (absorbe edebilecek) bir düzeye gelmiş midir? İkinci, amaç KİT'lerin verimini artırmak mıdır? Özelleştirmek suretiyle mevcut KİT'lerin verimini artırmak sorunu. Bunun örnekleri var. Daha önce değindiğim gibi Güney Kore'de çok verimli KİT'ler var. İşçi başına verim bakımından özel sektörden kat be kat üstte olan verimli kuruluşlar var. Verimi artırmayı mı hedefliyoruz? Üçüncüsü, biz yeni teknolojiler mi aktarmak istiyoruz? Dışarıdan yeni bir teknoloji mi aktarmak istiyoruz, özelleştirme yaparak? Dördüncüsü, KİT'leri satıp savıp devlete yeni bir finans kaynağı mı sağlamak istiyoruz?

AKGÜÇ — Sayın Sağlam, siz özelleştirmede Sayın Özal'ın ne gibi amaçları olduğunu tartışıyordunuz. «Belli bir amacı var mı?» sorusunun cevabını araştırıyordunuz.

SAĞLAM — Şimdi ona devam ediyorum. Eğer amaç, İngiltere'de olduğu gibi mülkiyetin yaygınlaştırılması amacına yönelik ise...

AKGÜÇ — İngiltere'de amaç sadece o değil. Kamu gelirini artırmak da var.

SAĞLAM — O zaman bunun gereklerini yapmak lazım. Bunun gerekleri bir kere memleketimizde iyi işleyen bir sermaye piyasası. Bunu kurmak lazım. Halkın hisse senedi alıp satma alışkanlıklarını geliştirici, sermaye piyasasını destekleyici, bu alt yapıyı kurucu önlemleri almak lazım.

KURDAŞ — Ben orada bir şey söylemek istiyorum. Mülkiyeti, işçiye, çalışana, halka yaymak bakımından ben böyle bir özelleştirmeyi meşru bulurum. Bu, sosyal demokrat bir anlayışa da uygun bir yaklaşımdır. Sermaye piyasasının darlığına rağmen

ben KİT'lerin hisselerini işçiye takitle verirsem, bir süre kâr garantisi verirsem, satış bedelini işçinin ücret artışlarından mahsup edersem, hatta devredilen KİT'in ilerideki kârından mahsup gibi imkânlar tanırsam, hisse senetleri satışını kolaylaştırırım.

SAĞLAM — Tabii bir araç olarak kullanılabilir Sayın Kurdaş. Kamu mülkiyeti sermaye piyasasının yaygınlaştırılmasında bir araç olarak kullanılabilir. Hükümet bunu benimseyorsa, bu amaç doğrultusunda bir araç olarak kullanılabilir.

KURDAŞ — Yapılabilir yani.

SAĞLAM — Yapılabilir demek istiyorum. Ama şimdi Hükümetin yaptığı tamamen bambaşka bir şey.

AKGÜÇ — Orada da bir sorun var. Mülkiyeti de çok fazla yaygınlaştırdığınız zaman işletmelerde yönetim sorunu ortaya çıkıyor. «Yönetimi kim belirleyecek?» sorusu ortaya çıkıyor. O da bir kaos yaratabilir. O itibarla acaba şu konuyu tartışmak daha mı doğru olur? İsveç'te olduğu gibi birtakım fonlar kurup, işçinin ortak olduğu «İşçi Yatırım Fonları» kurup, o fonlar aracılığı ile mi KİT'lere ortaklık sağlanmalı? Dolayısıyla işçi işletmeye ortak olmuş oluyor.

SAĞLAM — Yönetim sorunu çikabilir. Bu bakımdan söylediğiniz olabilir diye düşünüyorum.

KURDAŞ — O fonları kurabilirsiniz. İşçiye direkt de hitap edersiniz. O fonlara KİT'lerin % 25'ini alma imkânını verirsiniz. O fon idarede isticrar sağlar, ama % 75 de halka yayılmış hisse senedi olur.

SAĞLAM — Hükümetin amacı eğer yönetim etkinliğini sağlamaksa, bunlar yapılabilir.

AKGÜÇ — Eğer özerklik sağlamsaksa, bunun çok çeşitli yolları var.

SAĞLAM — Şimdi bütün bunlara baktığımızda, Hükümet'in yaptıklarının amacı hiç belli değil.

AKGÜÇ — Amacı belli, yabancıya satmak. Amaç gayet açık. Ötekiler kamuflej.

KURDAŞ — Amacının halka mal etmek, işçiye mal etmek olmadığı açık. Amacının Türk sanayicisine mal etmek olmadığı da anlaşılıyor. Çünkü onu teklif etmiyor. Açıkçası, şimdi saydam dediğimiz şeffaf bir politikası yok. Talimleri çağırırın, değerlendirirsin. Ama kapalı kapılar ardında değil. Bunu açıkça yaparsın.

AKGÜÇ — Zaten Sayın Özal'ın politikaları daima kamuflelidir. Kamuoyuna başka şekilde sunulur, el altından başka türlü politika yürütülür. Serbest piyasa ekonomisinde öyledir, özelleştirmede de öyledir. Esas amacı başka argümanlarla kamufle eder.

KURDAŞ — Başta mülkiyeti yaygınlaştırma argümanı ile çıktığı zaman; «Acaba bazı memleketlerdeki konservatif politikacıların sosyal demokrat tedbirleri benimsemesi gibi, hakikaten bunu işçiye mi mal edecek, halka mı mal edecek?» diye düşünmüşümdür. Fakat tabii niyetin öyle olmadığı şimdi açıkça ortaya çıktı.

SAĞLAM — Gerçi söylenenlere ekleyecek başka bir şey kalmadı. Şu anda yapılanın hangi amaçlar doğrultusunda olduğu çok açık değil. Evet, siz bazı art amaçlarla yapıldığını açıklıyorsunuz, uygulama da onu teyit ediyor. Demek istediğim, amaçları iyi seçmek lazım. Türkiye'de çok ortaklı şirket yönetimi geleneği daha henüz oluşmamış durumda. Biraz önce Sayın Akgüç'ün de belirttiği gibi, Türkiye'de binlerce ortağı olan bir şirketin istikrarlı yönetimi nasıl oluşturulmalıdır? Nasıl oluşturulacaktır?

Çünkü buna ait çok kötü örnekler de var. Halka açık şirketler örneği var. Türkiye'de adam çıkıyor, çok ortaklı bir şirketin genel kurul toplantısında, mikrofon elinde «Partimiz...» diye söze başlıyor. Düşünün bir kere, «Partimiz...» diye başlayan bir şirket genel kurul toplantısı. Deneyimsiz kişilerle istikrarlı bir yönetim acaba nasıl olabilir? Bu, temel sorunlardan biridir.

Bir sermaye piyasası düzenlemesinin gerekleri yapılırken, yönetim etkinliğinin, istikrarın nasıl sağlanacağına da düşünülmesi gerekir. Batı'da bunun modelleri, örnekleri var. Amerika uygulamasında mevcut yönetim kurulu, şirket hissedarlarına her hesap dönemi sonunda, yıllık faaliyet raporunu sunduktan sonra; «Sayın hissedarlar, izah ettiğimiz bu şirket raporunu onaylıyorsanız, genel kuruldaki vekâletinizi bize tevdi ediniz.» diyor. Proxy (vekâlet) uygulaması var. Demek ki mevcut yönetim bu şekilde bir talepte bulunuyor. Burada vurgulanması gereken önemli nokta şudur: Sermaye Piyasası Kurulu (Security Exchange Commission - SEC) verilecek bilgilerin doğruluğunu denetliyor. Yönetim kurulu tarafından hissedarlara hangi tür bilgilerin verilmesi gerektiğini belirliyor ve doğruluğunu denetliyor. Bu, küçük hissedarın haklarının korunması bakımından son derece önemli bir olay. Türkiye'de bu uygulamalar yok. Sermaye piyasasının daha alt yapısı oluşmadı.

AKGÜÇ — Amerika'da kümülatif oy uygulaması var. Türkiye'de olmayan, Küçük hissedarlar kümülatif oyla yönetim kuruluna girebiliyorlar veya temsil edilebiliyorlar.

SAĞLAM — Almanya uygulamasında, biraz önce Sayın Kurdaş'ın söylediği gibi, bankaya veriyorsunuz vekâleti. Aracı banka var. Mesela Almanya'nın büyük bankası Dresdner

Bank. Şirket genel kurullarında bir bakıyorsunuz, bankalar geliyor. Bunun tabii bir de sakinçali yönü var. Bankacılık esprisi ile sanayici esprisi çoğunlukla zıt olur. Bankacı genelde finansal kaygıları, güveni ön plana alan bir davranış kalıbını benimseyebilir. Ama bu tür uygulamaların bir istikrar getirdiği de muhakkaktır. Türkiye'de bu uygulamalar yok. Halkta bu eğilim yok. Bir TELETAS uygulaması başlatıldı. Allahtan onda bir yabancı sermaye uygulaması zaten mevcuttu. Bell Company var, biliyorsunuz % 40 hissedar TELETAS'a. Zaten istikrar da oradan geliyor. Artı Toplu Konut İdaresi'nin % 40 payı vardı. Şimdi onun % 22'sini halka ve çalışanlara sattılar. Bu deneyim, blok satışlarla karşılaştırıldığında, oldukça iyidir diyebilirim. İlk deneme olması bakımından çok büyük hassasiyeti var. Çünkü Türkiye'de bir HASTAŞ olayı yaşanmış. Halk hisse senedinin güvensizliğini yaşamış. Binaenaleyh Hükümet'in amaçlarını açık bir biçimde ortaya koyması gerekir. Ayrıca, uygulanacak tekniklerin, hisse senedi değerlemesinden başlayarak, hisselerin dağılımı, ne kadarı yabancıya, ne kadarı çalışan şirket personeline, ne kadarı bu kuruluşların yardım sandıklarına dağıtılacak, bunların belirlenmesi lazım. Bu uygulama, yardım sandıklarının geliştirilmesi bakımından da bir araç olarak kullanılabilir. İş Bankası modeline yakın bir model düşünülebilir. Çünkü İş Bankası'nda istikrarlı bir model var; orada çalışanların oturmuş istikrarlı bir payı var.

AKGÜÇ — Sosyal güvenlik kurumlarının katılması da düşünülebilir.

SAGLAM — Yahut sizin söylediğiniz İsveç modeli... Halen yapılanlar, belirsiz, toptancı bir anlayışla işi çözümleneye çalışan, maalesef kötü uygulamalar olarak devam etmektedir.

AKGÜÇ — Buyurun Sayın Özgen. Özelleştirme ve Türkiye'deki uygulama konusunda ne düşünüyorsunuz?

türkiye'de özelleştirme için belirlenmiş amaçlar var mı? yapılan satışlarda saptanan amaçları gerçekleştirme hedefi güdülmüş müdür?

ÖZGEN — Özelleştirmenin amacı ve uygulaması ile ilgili hususlar gayet güzel açıklandı. Ben birkaç cümle ilave etmek istiyorum. Evvela şunu belirtiyim: Özelleştirmeye karşı değilim. Sayın Konuşmacılar gayet güzel izah ettiler. Bugün dünyada bir özelleştirme modası var.

AKGÜÇ — Galiba o moda da geliyor.

ÖZGEN — Biraz önce Sayın Sağlam özelleştirmenin amaçlarının belli olmadığını söyledi. Gerçekte amaçları çok açık. Gayet de güzel amaçlar. Bir defa daha altını çizerek söyleyeyim: «Özel sektör girişimcilerini güçlendirmek», «Kamu mülkiyetini tabana yaymak», «Vatandaşların ve özellikle çalışanların çalıştıkları sanayi kuruluşlarının bir kısmına sahip olmalarının sağlanmasıyla ülkede herkesin bir değere sahip olmasını mümkün kılmak», «Elde edilecek fonlarla yeni yatırımlar ve girişimlerde bulunmak», «Yabancı sermaye yatırımları aracılığı ile teknoloji transferi yapmak», «İyi yönetimle verimliliği artırmak», «Hisse senedi mülkiyetini yaygınlaştırmak, sermaye piyasasının gelişmesini sağlamak.» Gördüğünüz gibi amaçlar belirli ve fevkalade güzel. Ama uygulama tamamen ters.

KURDAŞ — Bunlar, 1984'te çıkarılan kararnamedeki amaçlar, değil mi?

ÖZGEN — Evet, kararnamede belirtilen amaçlar. Oradan aynen aldım. Şimdi burada bir konuya değinilmedi. Ben de ona değinmek istiyorum. O da satıştan elde edilecek fonların kullanılışı.

AKGÜÇ — Şimdi bakın, iktisatçıların, işletmecilerin bir becerileri var. Bu gibi parlak cümlelerle olayı olduğundan çok farklı bir şekilde gösterebiliyorlar. Esas amaç ve uygulama farklı olmakla beraber, olayı bu tür laflarla süslüyorlar.

ÖZGEN — Amaçlar ve amaçlara karşı uygulamanın ne olduğu ortaya kondu. Biri hariç. Ben ona biraz dokunmak istiyorum. O da yeni fonlar yaratarak yeni teknolojiyi getirmek. «Teknoloji tamamen eskimiştir, yeni teknoloji getirmek gerekir. Bunun için de fon gerekir.» deniliyor. Bu fonlarla yeni teknoloji getirileceği iddia ediliyor. Bugüne kadar yapılan satışlara bakalım. Bunlar bu amaç doğrultusunda mı yapıldı? Bir kere daha saymak istiyorum. TELETAŞ, bunun sonucunu beklemek lazım. Acaba çalışanlara ve halka satıldığı söylenen paylar kime kaydırılmaktadır şu anda? Olabilir ki bu paylar yakında bir holdingin eline geçecektir. İkincisi, ANSAN; meşrubat işleme şirketi. Buna bağlı bir dağıtım şirketi olan MEDA. En önemlileri de ÇİTOSAN ve USAŞ.

AKGÜÇ — ANSAN ve MEDA altında bir özelleştirme olayı değil. Çünkü onlar zaten özel şirketti. Ziraat Bankası'na, İstanbul Bankası yoluyla devredildiler. Gerçekte bir özelleştirme değildir. O bir bankanın portföyünden satışır.

ÖZGEN — Geriye iki tane kaldı. ÇİTOSAN ve USAŞ. Acaba bunların

satışında hangi amaç gerçekleşmiştir? Hangi amaca göre hareket edilmiştir? Bana göre hiçbirine göre değil. Bu satışlar yasal bile değil. Onu da bir yana bırakıyorum. Olaya saydığım amaçlardan hangisine uyuyor diye bakıyorum. Şu anda hiçbirine uymuyor. Acaba bunların fonları ne oldu? Bir çimento fabrikası yeni bir teknoloji getirecekse, buradan ayrılan para onun emrine verildi mi? Hayır. Şu anda kamuoyunun tepkileri iki nokta üstünde toplanıyor. Yalnız kamuoyunun değil. İşçi kuruluşlarının, üniversitenin, partilerin ve benzer kuruluşların... Onlar da şunları söylüyorlar: (1) Yazık oluyor bu kuruluşlara. Sağlanan fonlar bütçe açıklarında kullanılacaktır. Hükümetin kabaran borçlarının ödenmesinde kullanılacaktır. O bakımdan bu fondan yeni bir tesis kurmak, yeni bir teknoloji getirmek imkânsız hale gelmiştir. (2) Amaç, mülkiyeti tabana yaymak olarak gösteriliyor. Halbuki bu kuruluşlar tamamen tröst ve kartel gruplarına gidiyor.

Gerçekten de bugün çimento sanayiinden beş fabrika, Fransa'nın en büyük çimento gruplarından birinin eline geçmiş vaziyette. Buradan diğerlerine geliyor. Sırada şu anda PETKİM var.

KURDAŞ — ÇİTOSAN örneğinde satış yaptığınız gruba bir oligopol yaratıyorsunuz. Beş fabrikaya birden o sahip oluyor.

AKGÜÇ — Aynı zamanda bölgesel bir hâkimiyet sağlıyorsunuz.

ÖZGEN — Kaldı ki yerli firmalardan çoğu onlara taliptiler. Ama beşine birden değil de teker teker satın almak istiyorlardı.

KURDAŞ — Tabii efendim, niye birer birer satmıyorsunuz?

AKGÜÇ — Hem blok halde satıyor, hem de dikkat ederseniz satılan-

lar en kârlı olanlar, teknolojiyi en yeni olanlar; aynı zamanda da bölgesel olarak oligopol sağlayacak olanlar.

**satışı düşünülen
PETKİM ve ERDEMİR;
yeniden kurulmaları
uzun yıllar isteyen,
dünyadaki benzerleri ile
kıyaslandıklarında
türkiye'nin yeni
teknolojiyle çalışan
en kârlı ve en
çok vergi ödeyen
kompleksleridir**

ÖZGEN — Bunların dışında sıradaki kimler var? Bir, PETKİM; iki, ERDEMİR; üç, TURBAN; dört, SÜMERBANK var. Hakikaten PETKİM, ERDEMİR ve TURBAN bugün çok kârlı. Özel sektör şartlarına göre çalışmakta olan ve teknolojiye de diğer sanayilere göre yeni kuruluşlardır. PETKİM'i örnek vermek istiyorum. PETKİM 1960'larda kuruldu. Dünyada petro-kimya sanayinin kuruluşu da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonradır. PETKİM'in ilk defa işletmeciliğe açılışında aktif rol oynayanlardan biri de benim. İlk defa Yarımca'da, modern işletmecilik sistemlerini getirdik ve uygulamaya koyduk. Evet, kapasite o zamana göre de küçük kalmıştı. Fakat çok başarılı olmuştur. En mühim başarısı da daha sonra kurulan komplekslere fevkalâde iyi eleman yetiştirmesi ve teknoloji birikimi sağlamasıdır. Bugün Türkiye'de en iyi araştırma merkezi, Yarımca'da kurulu Yarımca Araştırma Merkezi'dir. Şu anda onun yaptığı çalışmalarla en modern teknoloji izlenebilmektedir.

Hele hele ALPET'in teknolojisi, çok daha yeni bir teknolojidir.

SAĞLAM — Ben de ERDEMİR ile ilgiliyim. ERDEMİR, son yapılan incelemelere göre, işçi başına prodüktivite ölçüleri bakımından, rantabilite ölçüleri bakımından Amerika'da yüzlerce fabrikanın en başarılısı seçilmiştir. Çünkü oradaki fabrikalar eski teknolojiye kalmışlardır.

ÖZGEN — Gayet tabii yeni buluşlar var. Biz de onları izleyeceğiz. Bu demek değildir ki, «PETKİM son derece demode bir teknoloji ile çalışıyor.» Hayır, işte rakamlar ortada. İzin verirsiniz iki rakam takdim etmek istiyorum. Üretim olarak ALPET'in, Aliğa'nın üretimi şu anda yıllık bir milyon tonu aşmıştır. Biliyorsunuz her şey serbest, bütün gümrükler tamamen açılmıştır, buna rağmen bu yıl PETKİM'in bir bölümü olarak ALPET mükemmel fiyatlarla mükemmel ihracat yapmaktadır. ALPET'in geçen yıl yaptığı ihracat 345 bin tondur. Bu yıl bunun dört katına çıkacağı tahmin ediliyor. Parasal değer olarak ALPET 1987'de 82 milyon dolarlık ihracat yapmış, 1988'de 221 milyon dolarlık ihracat yapmış, bu yıl bu rakamın yılın ilk 9 ayında 250 milyon doları aştığı tahmin ediliyor. Bu, korkunç bir rakamdır. Satışlarına gelince, ALPET'in satışları —şu anda en büyük kompleksimiz odur— 1987'de 437 milyar ve brüt kârı 166 milyar, 1988'de 1 trilyon 130 milyar ve brüt kârı 678 milyar liradır. Hakikaten ALPET çok modern bir kuruluştur. Modern bir teknolojidir. Nitekim dünya rekabet şartlarına göre ihracat yapan bir kuruluştur. Bu, artık milli bir sanayi değil, uluslararası bir sanayi haline gelmiştir. «Teknoloji eskimiştir. Bu bakımdan KİT'leri özelleştiriyoruz ve satıyoruz.» gerekçesi özellikle PETKİM için geçerli değildir. Kaldı ki en iyi kuruluşlar satılıyor şu anda.

KURDAŞ — Zaten bütün mesele odur. Eğer hedefiniz bunların zararından, külfetinden ekonomiyl kurtarmak ise, işe yaramayanları satarsınız. İşe yarayanları yine de satacaksanız, en sona bırakırsınız.

ÖZGEN — Üstelik, bugün bu kuruluşları satın almak isteyen adayların çoğu uluslararası tröst ve kartel durumundaki kuruluşlardır. PETKİM'in şu anda zaten bir monopol durumu vardır. Bütün endişemiz, PETKİM bir uluslararası monopolün eline geçerse, o monopol istediği zaman üretim yapacaktır, istediği zaman da tesisi kapatacaktır.

AKGÜÇ — Kapatacaktır. Ben onu sordum konuyu savunan yetkililere. Hiçbir garantisi yok. Uluslararası bir tröst marjinal bir tesis olarak PETKİM'i kullanır. Gerekli görüyorsa kapatır. Veya katma değeri düşük, çevre kirliliği yüksek ürünler üretir.

KURDAŞ — Bakınız o kârlı kuruluşlarda dahi ana hedefe sadık kalınsa, oranın idaresi aksatılmamak kaydıyla, hisselerin büyük kısmı çalışanlarına, işçilerine, halka dağıtılacak bir düzen içinde yapılırsa, ona da pek itiraz edilmez. Orada tek itiraz konusu idari istikrardır. Onu da işte ya işçi fonlarına, ya sendikalara -biliyorsunuz İsrail'de sanayiın büyük kısmı sendikaların elindedir- büyük paylar vererek sağlasanız, KİT'lerin kârlısının satışına da itiraz etmeyiz. Tabii hedefin meşru olması şartıyla. O meşru hedefe uygun operasyon yapılırsa itiraz etmeyiz. Meşru bir hedefe uygun özelleştirme, Türk ekonomisinin sağlığı bakımından iyidir. Bu tesislerin bütünüyle devletin elinde kalması halinde, ne olursa olsun politika bu tesislere girer. Ondan kaçınılamaz. Ama siz orada mesela bir işçi fonu kurar, idarede istikrarı onun sayesinde sağlarsanız, veya bir san-

dık oluşturursanız, % 70'ini de halka yayarsanız, o zaman o kuruluş tam manasıyla milletin malı olur.

PETKİM gibi dev kuruluşların değerlendirilmelerinde defter değeri veya kârın kapitalize edilmesi yeterli değildir; tesislerin yerine konma maliyetlerinin de bulunması gerekir

ÖZGEN — PETKİM, ALPET ve YARPET olarak bir komplekstir. Satış ister bütün olsun, ister blok satış olsun, çeşitli fiyatlandırma sorunları var. Mesela orada Etilen ana hammadde fabrikasıdır. O diğerlerine hammadde dağıtır. Bu bakımdan onu kimse satın almak istemez. Çünkü ürettiği nihai mamul değerlidir. Halbuki işin beyni orasıdır. O bakımdan blok satış nasıl olacaktır? Komplekslerin fiyatının tespiti çok zorluk arz etmektedir. Defter değerine itibar etmek mümkün değildir. Değer tespiti çok zordur. Böyle bir tesisin yeniden kurulma süresinin tahmini imkân sızdır.

AKGÜÇ — Şimdi bakınız, orada da aktifinin değerini düşürmek için bazı manipülasyonların yapıldığı söyleniyor. Gerçi sözünüzü kesiyorum ama, bu değerlendirme firmaları bençe dürüst davranmıyor. Biliyorsunuz biz kur farklarını, kredi yatırım için kullanılmış ise, sabit kıymetlerin değerine ekliyoruz. Kur farklarını sabit kıymetlere eklemek yoluyla amortisman tabi tutuyoruz. Değerlendirme

yapan Amerikalılar demişler ki: «Amerika uygulaması böyle değildir. Kur farkları Kâr-Zarar Hesabı'na atılır.» Nitekim atılmışlar Kâr-Zarar Hesabı'na, geçmiş yılların kârlarını düşürmüşler. Geçmiş yıl kârlarını düşürdükleri gibi, sabit kıymetlerin değerini, varlık toplamını da azaltmışlar. O itibarla bu manipülasyonlara itibar edilirse, tesisin hem aktif tutarı küçük gözükecek, hem de kârların kapitalize edilmesi daha düşük bir değer verecek.

ÖZGEN — Kaldı ki, Türkiye'de böyle bir kompleks yapmak çok uzun zaman alıyor.

AKGÜÇ — Sonra bu gibi tesislerde, defter değeri veya kârın kapitalize edilmesi yeterli değil. En azından bunun yerine konma maliyetini, replacement cost'unu bulmak lazımdır. İkame maliyetini bulmak lazımdır. Diğerleri, fiyatlandırmada nihayet bir gösterge.

ÖZGEN — ALPET örneği Sayın Akgüç. ALPET'in etütleri 1970'de başlamıştır. Kompleksin yatırım tutarının tamamı 3 milyardı. 1973'de 10 milyara çıktı. 1974'de 20 milyara çıktı. Şu anda değeri bir trilyonu aşmıştır. Ve aşağı yukarı 15 yılda kurulmuştur. 1970'de başlanıp 1985'de tamamlanmıştır. Yeni bir tesisin kurulması da aynı zamanı alacaktır.

AKGÜÇ — Şöyle özetleyebilir miyiz? Özelleştirmenin amacı KİT'leri özerkleştirme olmalıdır.

KURDAŞ — Ben orada sizden ayrılıyorum, Sayın Akgüç. Böyle özetlemeyin. Tabii siz, devletin elindeki tesislerde özerkleştirmeyi, gerçekleştirebildiniz ölçüde yapınız. Özerkleştirmeyi gerçekleştirebildiğiniz ölçüde, zaten onu özelleştirme ihtiyacı da azalır. Ama bize geçmiş tecrübe şunu gösteriyor ki, bunu yapmakta -nadir örnekler hariç- başarılı olunamıyor.

Biz hiç olamadık. Benim 1961'de yaptığım teşebbüs vardır; İktisadi Devlet Teşekküllerinin Reorganizasyonu. Sizlerin 1970'lerdeki çalışmalarınız vardır. Bunlar başarılı olmadı. Olması da pek zordu. Türkiye'nin bugünkü politik yapısında, 10 sene hatta 20 sene sonra bile bu gerçekleşemez. Politikacı, üniversitelerin başındaki adamı bile kendi tayin etmeye uğraşırken, kendi seçmenlerine işyeri bulacağı, havadan imkânlar vereceği İktisadi Devlet Teşekkülleri'nden hiç vazgeçer mi? Geçmeyecektir, realite onu gösteriyor. Ekonomiye kaynak yaratmak için, bunların bazıları özerkse, özerkliklerini daha da takviye edersiniz. Ama onlarda bile özerkliğin takviyesi, devlet dışında başka hissedarların söz sahibi olmasıyla da yakından bağlantılıdır. Siz PETKİM'i mesela Türk işçisine, halkına, PETKİM'in reel değerlendirme üzerinden farzedelim ki % 50'sini mal etseniz, devlet oraya müdahaleden de kaçınır. Çünkü içeride başka bir grubun adamları da vardır, ve kıyamet kopar.

AKGÜÇ — Şimdi efendim, ben şu noktaların altını çizmek istiyorum. Bu özelleştirme uygulamasının iyi niyetten yoksun olması. Çünkü bunların özerkleştirilmesi için 440'da ufak bir adım atılmıştı, hatırlarsınız. Nedir o ufak adım? İşçi temsilcisi yönetime katılıyordu. Özellikle müesseselerde bu daha etkili idi. Bu, 1980 sonrasında kaldırıldı.

KURDAŞ — 1961'deki reorganizasyon etüdünün sonuçları 440 sayılı Kanun'da toplanmıştır. 1961'de yapılan çalışmalar sırasında, biliyorsunuz, diğer ülkelerin uzmanlarını topladık, Türk uzmanları topladık, 140'a yakın uzman bir araya geldi. Daha sonra bu çalışmalar olgunlaştırıldı ve 440 sayılı Kanun hazırlandı. Sözde biz onları sizin tabiriyle özerkleştirdik. Kanun o maksatla yapıldı.

AKGÜÇ — Orada atılmış olan bir adım, daha sonra Sayın Özal'ın zamanında, yahut 1980'den sonra geri alındı. Burada samimiyet olsaydı, o adım daha ileriye atılırdı. İşçinin yönetime katılması sorunu.

banka ve
**ekonomik
yorumlar**
Aylık Dergi

**Ciltlenmiş
eski sayıları :**

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler

ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören

- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

(1989'da Fiyatlar)

(Mevcut Ciltler - KDV Dahil)

1965 yılı cildi :	4000.— TL
1966 yılı cildi :	4000.— TL
1967 yılı cildi :	4000.— TL
1987 yılı cildi :	9000.— TL
1988 yılı cildi :	15000.— TL

Önemli Not : (1) Öğrenciliğini belgeleyenlere % 50 indirim uygulanır. (2) Ödemeli postalama yapılmaz. (3) PTT ile gönderilmesini isteyenlerin cilt bedeline taahhütlü posta pulu karşılığı 1250.— TL ilave ederek önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

İSTEME ADRESİ :

Binbirdirek Mahallesi
Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon : 526 34 11

özelleştirmeye karşı
değiliz ama, yanlış
uygulamalara, meşru
olmayan hareketlere
karşıyız; AT'a girmeye
karşı değiliz ama,
sanayimizin yok yere
yabancılara peşkeş
çekilmesine karşıyız

KURDAŞ — Samimiyet olmadığında hiç şüphe yok. Mesela savunmaları çok tipik. Onu belirtmek lazım. Bu fikirleri ileri sürdüğünüzde size; «Efendim, özelleştirmeye karşı mısınız?» diyorlar. Hayır, değiliz. Biz senin özelleştirme diye yaptığina aleyhtarız. Onu söylemek lazım. «AT'a girmek istemiyor musunuz?» Ben girmek istiyorum ama, adama kamu tesislerini ucuza satarak, manasız rüşvet vererek değil. Kendimi küçülterek değil. Afedersiniz ama, ben Türkiye'yi zengin bir adamın kapısına iş bulmak için gitmiş eli koynunda bekleyen aç adama benzetiyorum. Ben ona fukara halimle bin bir taviz vereceğim, giriş için temel şartları da hep ters istikamette götüreceğim. Sonra da «Aman beni AT'a alın.» diye yalvaracağım. Bunlar mantıksız savunmalardır. Özelleştirme uygulamasının iyi olmadığına hemen hemen birleşiyoruz. İyi niyetli olmadığımı da görüyoruz. Bu argümanlar yabancıya satışı halka başka açıdan kabul ettirme gayretidir. Ben niçin 60 milyon, 70 milyon dolar cari değeri olan bir tesisi 15 milyon dolara yabancıya veya yerliye yedireyim? Niye peşkeş çekeyim? Binaenaleyh hepsi gayri-meşru hareketler olarak dikkat çekiyor. Halka bunu anlatmak lazım.

Zannediyorum, bu açıdan toplantımız çok faydalı oldu.

AKGÜÇ — Efendim, bence bunu Türkiye'de halktan ziyade yargı organlarına anlatmak lazım. Çünkü, benim görebildiğim kadarı, Asya'da bazı ülkeler özelleştirmeyi yargı organları eliyle durdurmuştur.

SAĞLAM — Orada ben şunu diyorum. Yargı organları ekonomik olayları pek iyi algılayamıyorlar. Bakınız Anayasa Mahkemesi, genel müdür olacak kişilerde aranacak vasıflarla ilgili bir maddeyi iptal etti. Şimdi bir iktisatçı, bir işletmeci olarak bu kararı savunmak mümkün değildir. KİT'leri gerçekten özerk kılmak istiyorsanız, iyi yöneticiler, profesyonel yöneticiler kullanılmak gerekecektir. Dışarıdan da, özel kesimden de adam getireceksiniz. Bu adamın 10 yıllık kamu hizmeti vardı da yoktu da gibi hususlar önemli değildir. Yargı organı bu işi çözemez.

AKGÜÇ — Hayır, ben çözsün demiyorum. Bu kötü uygulamayı yargı organı durdurabilir, özelleştirme kararlarını iptal edebilir diyorum.

KURDAŞ — Bence bu halkı aydınlatmakla olur. Böyle toplantılar yapmak lazım.

AKGÜÇ — Ama adam malı götürmek peşinde. Karşınızdaki adam ne olursa olsun malı götürmek peşinde. Halkın uyanıp bunlara sahip çıkması uzun süreli bir olay. O zamana kadar adam her şeyi satabilir.

KURDAŞ — Bence yapılan bu iki satışta çok açık hatalar var. Mecburdur onların hesabını vermeye. Teleş da ondandır. AT'ı da bu işe karıştırarak istismar ediyor. Mugalata yapıyor.

AKGÜÇ — Batılılaşma ile bunların satışı arasında ne ilişki var? Batılılaşmak demek, bizim sanayimi-

zin Amerikalılara, Fransızlara satılması demek mi? Söyledikleri laflarda da bir tutarlılık yok.

KURDAŞ — Bu durum bence bir şaşkınlığı yansıtıyor. Çünkü onlar bu meselenin bir gün böyle ortaya çıkacağına ve bunun halkın dikkatini çekeceğine ihtimal vermiyorlardı. «Ben aldım onu, köseyi döndüm. Bu işi bitirdim.» diyordu. Şimdi halkın önüne objektif rakamlar çıkıyor. Halk «Bunun değeri 70 milyon dolar. Birisi buna itiraz etmiş, onu dinlememişsin. Başka kimseden de fiyat teklifi almamışsın. Bir adamı getirmişsin, "All.." demişsin, ucuza satmışsın. Böyle olur mu?» diyor. Bunlar çok kolay savunulamaz. Sonra özelleştirme hareketi çıkardığı kanundaki hedeflere de uygun değil.

SAĞLAM — Tamamdır. Görüşler açıklığa kavuşmuştur.

AKGÜÇ — Toplantıyı kapatıyorum. Katıldığınız için Dergi adına teşekkür ederim.

Dergi'nin Notu: Yukarıda sunulan «Açık Oturum», 10 Ekim 1989 tarihinde yapılmıştır.

◆ Akıllı bir insanı inandırabilirsiniz, cahil bir kimseyi biraz daha güçlekle inandırabilirsiniz, fakat yarı cahil bir insanı hiçbir zaman inandıramazsınız.

Coronet

◆ Eğer sizde deha varsa, çalışkanlık bunu geliştirir; eğer yoksa, onun yerini çalışkanlık alır.

Graham

Çeşitli
endüstriyel
makina ve tesislerde
frenleme ve kavrama
problemlerinizi için

ERKA®

ERKA

ERKA BALATA VE OTOMOTİV SAN. A.Ş.

Cicöz Yolu No: 32-34 34150 Bayrampaşa-İstanbul

Telefon: 567 57 20 (4 hat) Teleks: 22221 Erom Tr Telefax: 5676145

Sermaye Piyasası

Yrd. Doç. Dr.
MEHMET BOLAK

Borsada'ki Son Gelişmeler

BORSA'da Eylül ayında görülen büyük tırmanış Ekim ayında da devam etmiş, Borsa İndeksi her gün yeni rekorlar kırıp yükselir, işlem hacmi ve miktarı da buna eşlik ederken, ay sonuna doğru fiyatlarda düşme eğilimi başlamıştır. Ancak, birkaç günlük hızlı düşüşler ayın son günlerinde yumuşak dalgalanmalara dönüşmüş, «27 Ekim 1989, Cuma» günü kapanış fiyatları itibariyle, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi 3486.07 puan olmuştur. Böylece Eylül ayına göre % 30.40 oranında ve 812.75 puanlık bir artış gerçekleşmiştir.

Dergi'nin indeksi kapsamındaki hisselerden üçü ay içinde değer kaybına uğramıştır. Bunlar Sifaş (% 14.13), İzocam (% 5.80) ve Hektaş (% 2.27) hisseleridir. Koç Holding, Ekim ayını Eylül ayıyla aynı fiyattan kaparken, diğer tüm hisselerde değer artışı gözlenmiştir. Ay içinde fiyatı en çok artış gösteren hisseler; Polyten (% 73.53), Güney Bira (% 71.33), Ege Bira (% 66.67), Rabak (% 57.45), Ege Gübre (% 46.43), Sarkuysan (% 44.74), İş Bankası-B (% 40.66), Erdemir (% 39.58), Çukurova Elektrik (% 37.76) ve T. Şişe Cam (% 37.31) olmuşlardır. Dergi'nin indeksi kapsamında bulunmayan Köytaş'ta ise ay içinde % 84.84 oranında fiyat artışı gözlenmiştir.

Şirketlerin 9 aylık bilançolarını ilan etmeye başlamış olmalarının yanı sıra, gerçekleşen veya ilan edilen sermaye artırımları fiyatlar üzerinde etkileyici olmaktadır. Yılın dördte üçlük bölümünü kapsamaralı dolayısıyla, 9 aylık bilançolar, şirketlerin yıl sonu bilançoları ve 1989 yılı kârı hakkında oldukça açıklayıcı olmakta, tahmin yapılmasına olanak sağlamaktadırlar. Henüz az sayıda şirket 9 aylık bilançolarını Borsa'ya bildirmiş olmakla birlikte, geçen yılın aynı dönemine oranla kârlarını büyük ölçüde arttırmış olan Bolu Çimento, Kav, Sarkuysan gibi şirketlerin hisselerinin prim yaptıkları görülebilmektedir. Bolu Çimento hisselerinin fiyatında geçen aya nazaran düşüş gözükmeyle birlikte, bu düşüş sermaye artırımından kaynaklanmaktadır. Ödenmiş sermayesini 9.5 kat arttırarak 1.5 milyar liradan 15.75 milyar liraya yükselten Bolu Çimento'da ay içinde % 700 oranındaki bedelli artırım gerçekleştirilmiş olup, % 250 oranındaki bedelsiz artırı-

rım henüz gerçekleştirilmemiş olduğundan, hisseler, bedelsiz üzerinde (BÜ) olarak işlem görmeye başlamışlardır. Bu durum, söz konusu hisse için Ekim ayı gelirini hesaplamayı güçleştirmektedir.

Bolu Çimento haricinde, ay içinde sermaye artırımına giden başka şirketler de olmuştur. Anadolu Cam % 45 bedelsiz artırımla sermayesini 13 milyar liradan 18.85 milyar liraya, Yasaş % 50 bedelsiz artırımla 7.2 milyar liradan 10.8 milyar liraya, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) % 80 bedelli % 20 bedelsiz artırımla 50 milyar liradan 100 milyar liraya yükseltmişlerdir. Öte yandan, sermaye artırımları daha önce açıklanmış olan Ege Bira (% 200 bedelsiz) ve Güney Bira'da (% 100 bedelsiz) yeni hisselerin Kasım ayı içinde dağıtılacağı bildirilmiştir. Artırım tarihleri belli olmamakla birlikte Kav ve Metaş'ın da % 100 bedelsiz artırımla sermayelerini sırasıyla 3 milyardan 6 milyar liraya ve 15 milyardan 30 milyar liraya çıkartacakları belirtilmiştir. Kayıtlı sermayesini 120 milyar liraya yükseltmiş olan Gübre Fabrikaları'nın da yakın bir zamanda yüksek oranda sermaye artırımına gideceğini beklemek mümkündür.

Bir yılı aşkın bir süredir merakla beklenen, Erdemir'deki sermaye artırım kararı ve oranları da nihayet açıklığa kavuşmuştur. Buna göre mevcut her hisseye 5 adet bedelsiz, 4 adet bedelli hisse verilerek, ödenmiş sermaye 38.4 milyar liradan 384 milyar liraya yani 10 katına yükseltilecektir. Ancak, bedelli hisseler için rüçhan hakkı kullanımı nominal değerinin 2.5 katından yapılacak, ortaklar 1000 TL nominal değerli hisseler için 2500 TL ödeyeceklerdir. Kayıtlı sermayenin 2.5 trilyon liraya çıkarılmış olmasına bakarak, çok daha yüksek oranda bir sermaye artırımını bekleyen yatırımcılar, bu açıklamadan yeterince memnun olmamışlar, fiyatı ay içinde 80.000 liranın üzerine çıkmış olan Erdemir hisseleri 67.000 liraya kadar gerilemiştir.

Ekim ayı içindeki fiyat dalgalanmalarında, şirketlerle ilgili gelişmeler yanında, başka faktörlerin de etkisi olmuştur. Bunlardan biri, siyasi istikrarsızlık ve belirsizlik ortamıdır. Siyasi dengelerdeki muhtemel değişimlerin, ekonominin yönetiminde de değişimlere yol açabileceği endişesi, ay ortasından sonra Borsa'da işlemlerin yavaşlamasına neden olmuş, ancak belirsizliklerin kısmen de olsa ortadan kalkması, bu etkinin de dağılmasına yol açmıştır.

Ekonomik yönden Borsa'yı etkileyen önemli faktör ise, yine Ekim ayı içinde iki yeni tasarruf aracının; arsa edinme sertifikasının ve konut sertifikasının lanse edilmesi olmuştur. Arsa sertifikaları, Hazine ve Arsa Ofisi'ne ait arsaların halka satılması amacıyla aracılık edeceklerdir. Bu yolla, İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere, çeşitli illerde, Hazine'ye ait 2 milyon civarında ve 10 trilyon liralık parsellenmiş arsanın halka satılması planlanmaktadır. Müstakil ev yapımına uygun, ortalama 350 m²'lik, tipleri A'dan F'ye ve fiyatları 2 milyon liradan 10 milyon liraya kadar değişen bu arsaların satışına aracılık edecek sertifikaların, hiçbir süre belirtilmeden «devir ve temlik edilemez» ibaresiyle satılacağı, böylece arsa spekülasyonuna meydan verilmeyeceği açıklanmıştır.

Maliye ve Gümrük Bakanı Pakdemirli, kişilere yalnız bir adet sertifika satılacağını, bilgilerin anında bilgisayara geçirilmesi nedeniyle birden fazla satışın

mümkün olmayacağını, satılacak arsaların altyapılarının devlet tarafından gerçekleştirileceğini, sertifikaların tapularla değiştirilmesi işleminin ise Aralık ayında başlayıp, 15 ayda bitirileceğini belirtmiştir. Eşlerin ayrı ayrı sertifika alması mümkün olabileceği gibi, reşit olmayan çocukların veli veya vasileri bu kişilerin namına sertifika alabilecekler, sertifika sahipleri diledikleri taktirde, sertifikalarını Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'ne iade ederek paralarını geri alabileceklerdir.

Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi (TKKOİ) tarafından çıkartılan konut sertifikası ise, hamiline yazılı ve menkul değer niteliğinde bir araçtır. Her biri, TKKOİ tarafından İstanbul Halkalı'da yaptırılmakta olan toplu konut projesi kapsamındaki konutların 1 m²'sini temsil edecek bu menkul kıymetlerin, kişiler tarafından, konut edinme amacıyla biriktirilmesi veya değer artışından yararlanmak üzere ikincil pazarda yani Borsa'da paraya dönüştürülmesi mümkün olacaktır. Yatırımcının konut edinmeyi amaçlaması halinde, söz konusu toplu konut projesi kapsamındaki 100 m²'lik bir konuta sahip olmak için 70, 60 m²'lik bir konut için 30, 50 m²'lik bir konut için 20 sertifika biriktirmesi gerekecek, konutun geri kalan 30 m²'si için Toplu Konut Kredisi'nden yararlanabilmesi ve bu krediyi 20 sene içinde taksitlerle ödemesi mümkün olacaktır. Beş yıllık vadesi içinde yeterli sayıda sertifika biriktirip, konuta dönüştürmeyi başaramamış yatırımcılar, ellerindeki sertifikaları, o günkü değeri üzerinden TKKOİ'ne satabileceklerdir.

Kısaca tanıtılmaya çalışılan her iki tasarruf ya da yatırım aracının gündeme getirilmesinin Ekim ayında gerçekleşmesinin başka amaçları da vardır. Bu sertifikaların bankalar aracılığıyla satışa sunulması yoluyla, 1988 yılı Ekim'inde yüksek faizle toplanmış ve vadeleri dolmuş olan mevduatın bankalardan kaçmasına engel olunmak istenmiştir. Borsa'nın da bu gelişmelerden olumsuz yönde etkilendiği kuşkusuzdur. Bankalardan çekilecek mevduatın Borsa'ya geleceği beklenirken sertifika satışları yoluyla, paralar bankacılık sisteminde kalmış, hatta muhtemelen Borsa'dan da bu alana fon kayması olmuştur. Ancak, yakında konut sertifikalarının işlem görmek üzere Borsa'ya gelecekleri ve beraberinde bir miktar fonu da Borsa'ya taşıyacakları beklenmektedir.

◆ Bilirsiniz ki ekonomisi zayıf bir millet fakirlik ve yoksulluktan kurtulamaz, toplumsal ve siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz. Memleketin idaresinde edinilen muvaffakiyet de ekonomide edinilen bilgilerin derecesi ile orantılı olur. Hiçbir medeni devlet yoktur ki ordu ve donanmasından evvel ekonomisini düşünmüş olmasın. Memleket ve bağımsızlık müdafaası için varlığı gerekli olan bütün kuvvetler ve vasıtalar ekonomik hayatın genişleme ve gelişmesiyle olabilir.

Mustafa Kemal ATATÜRK

TKKOİ'nin konut sertifikasından sonra, kısa süre içinde, yakında enerji üretimine başlayacak olan Atatürk Barajı için yeni gelir ortaklığı senedi çıkarmayı planladığı öğrenilmiştir. Öte yandan bu yıl kuraklık nedeniyle, barajlara ait gelir ortaklığı senetlerinin getirileri düşük düzeyde kalmıştır. Karakaya Barajı dövizle indeksli GAP-A tertibi senetlerinin son dönem gelir payı % 24.3, Keban Barajı-B tertibi senetlerinin ise % 36.2 olmuştur.

Son günlerde İMKB'de borsa salonunun işlemler için yetersiz kaldığı açıkça görünür hale gelmiştir. Bir yandan Borsa'nın derinlik kazanması, işlem hacminin ve Borsa'ya gelen yatırımcı sayısının artması istenirken, öte yandan borsa salonunun yatırımcıları alamayacak hale gelmesi sorun yaratmaktadır. Borsa'da önce işlem biriminin (lot) 200 hisseye çıkarılmasıyla, daha sonra da borsa salonuna girebilecek yatırımcı sayısının kısıtlanmasıyla bu soruna çözüm getirilmeye çalışılmaktadır. Ancak kanımızca, işlem biriminin yükseltilmesi, kayıtların kolaylaştırılması açısından uygun bir karar olsa da, küçük yatırımcıları Borsa'dan uzaklaştırıp yalnızca büyüklere şans bırakacak ve sermayenin yaygınlaştırılması ilkesine ters düşebilecektir. Borsa salonuna girişlerin kısıtlanması da benzer sakıncaları içermektedir. Bu sorunların çözümü belki de aracı kuruluşların müşterilerine çok daha iyi hizmetler verebilmeleriyle mümkün olacaktır. Bu kuruluşlar, müşterilerinin salona gelmesine gerek bırakmadan alış verişi yapabilmeli, gerektiğinde küçük arz veya talepleri birleştirerek, işlem birimine uygun hale getirme işlevini üstlenmelidirler. Daha uzun dönemde, Borsa'nın şimdikinin 4-5 katı genişliğinde bir salona taşınması, işlemlerde de giderek bilgisayarlaşmaya yönelmesinde zorunluluk görülmektedir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi

(Ocak 1974 = 100)

AYLAR	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Ocak	87.04	94.18	135.51	243.11	202.78	297.38	493.05	1711.69	714.75
Şubat	90.24	94.60	157.44	246.73	207.73	325.71	658.37	1465.45	822.11
Mart	91.76	97.99	165.21	249.65	214.77	316.36	619.21	1351.48	923.62
Nisan	90.37	101.49	152.04	235.43	207.07	305.68	613.09	917.93	1009.89
Mayıs	91.66	102.60	156.08	227.24	209.20	304.85	833.54	1005.71	1334.72
Haziran	91.83	106.38	176.25	220.66	210.89	306.66	1050.91	924.97	1745.24
Temmuz	97.63	106.22	176.40	207.07	213.75	323.22	1709.16	927.28	1554.78
Ağustos	98.53	113.08	186.42	204.24	218.60	360.80	2290.94	816.29	2673.32
Eylül	97.89	112.47	199.71	198.36	226.70	394.62	2015.20	881.71	1716.64
Ekim	97.35	115.27	212.63	200.20	238.27	384.48	1548.75	734.01	3486.07
Kasım	100.27	132.45	217.12	200.44	258.90	406.68	1374.18	777.53	
Aralık	94.18	133.33	242.03	202.10	261.35	438.99	1202.28	722.21	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış (Ödenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Takvim Yılı Kârı			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1986 (Milyon TL)	1987 (Milyon TL)	1988 (Milyon TL)	1986 (Net)	1987 (Net)	1988 (Net)	Ekim 1988	Ağustos 1989	Eylül 1989	Ekim 1989
1	AKÇİMENTO	—	39.375	3.784	6.953	5.192	235	168	36	3.800	2.300	3.350	4.150
2	ANADOLU CAM	20.000	18.850	2.549	5.203	9.791	30	50	60	1.625	4.200	5.800	5.100
3	ARÇELİK	100.000	40.000	16.131	39.087	51.661	63	80	92	3.300	5.100	7.500	9.300
4	AYMAR	10.000	5.000	518	1.195	3.053	12	30	74	2.350	2.100	5.500	7.200
5	BAĞFAŞ	—	40.000	7.005	9.313	27.734	55	85	40	2.050	2.800	4.350	5.000
6	BOLU ÇİMENTO	—	1.500	4.553	5.607	7.142	119,76	181,38	213,45	11.000	24.000	31.500	27.000
7	ÇELİK HALAT	27.000	10.800	3.729	7.558	10.574	60	100	100	3.600	4.500	6.300	7.400
8	ÇİMSA	50.000	21.600	7.791	13.667	18.178	175	203,87	82,60	5.300	3.900	6.000	6.500
9	ÇUKUROVA ELEKTRİK	90.000	75.000	32.189	61.939	111.186	100	200	250	7.500	17.600	9.800	13.500
10	DÖKTAŞ	12.000	10.500	2.224	8.317	5.075	50	100	58,50	3.375	3.350	3.825	4.700
11	EGZACIBAŞI YATIRIM	3.000	2.400	421	771	1.713	30	40	45	1.000	2.350	5.700	5.900
12	EGE BİRACILIK	12.800	4.200	1.560	3.315	18.926	20	35	130	3.250	12.200	17.400	29.000
13	EGE GÜBRE	12.000	12.000	2.603	1.720	1.512	60	50	18	1.125	1.050	1.400	2.050
14	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	2.500.000	35.400	41.097	119.616	435.558	23	55	175	3.750	28.000	48.000	67.000
15	GOOD YEAR	23.448	23.448	3.108	9.058	15.536	200	100	80	6.700	7.300	7.250	7.600
16	GÜBRE FABRİKALARI	120.000	30.000	1.048	Zarar	Zarar	43,35	—	—	700	870	850	1.050
17	GÜNEY BİRACILIK	4.200	4.200	1.041	3.395	6.730	11	35	60	2.075	4.975	7.150	12.250
18	HEKTAŞ	10.000	5.940	1.014	2.173	5.041	36,16	35	75	1.825	5.500	4.400	4.300
19	İZMİR DEMİR ÇELİK	150.000	150.000	1.774	5.721	Zarar	15,95	26,66	—	810	900	1.225	1.550
20	İZOCAM	10.000	9.000	367	2.250	6.569	16,80	35	120	4.100	5.100	6.900	6.500
21	KARTONSAN	27.000	27.000	1.054	4.478	8.580	17,91	35	20	1.425	3.200	4.125	5.100
22	KAV	12.000	3.000	4.221	3.694	7.967	300	130	75	13.900	14.000	18.700	23.000
23	KOÇ HOLDİNG	100.000	50.000	10.696	15.504	41.329	45,60	32,50	60	2.750	4.600	9.500	9.500
24	KOÇ YATIRIM	20.000	15.000	2.622	2.826	7.385	39	35	50	2.125	2.400	4.000	5.200
25	KORDSA	—	45.000	11.116	24.507	44.293	110	96	56	4.200	4.375	5.750	7.800
26	KORUMA TARIM	20.000	7.425	2.169	5.239	14.105	30	66	111	3.300	5.100	6.300	7.000
27	BRISA (LASSA)	150.000	67.500	11.236	23.102	49.639	32	63	103,20	5.150	3.800	4.500	6.100
28	MAKİNA TAKİM	3.000	1.500	101	Zarar	493	—	—	5	1.250	2.225	4.600	6.300
29	METAŞ	75.000	15.000	352	4.194	Zarar	—	15	—	620	1.225	1.850	2.450
30	NASAŞ	70.000	30.800	1.218	2.853	205	15	30	—	1.000	1.075	1.450	1.850
31	OLMUKSA	—	11.000	2.625	6.884	9.722	22	45	15	2.825	3.725	5.300	5.500
32	OTOSAN	40.000	27.331	Zarar	24.346	55.685	—	26,60	70	2.500	3.700	6.200	8.100
33	POLYLEN	—	4.500	330	2.549	3.825	25	20	30	1.550	1.700	1.700	2.950
34	RABAK	25.000	15.000	1.802	6.535	7.547	43	40	10	1.125	1.625	4.700	7.400
35	SARKUYSAN	30.000	7.560	3.132	5.158	11.020	60	75	90	2.475	7.200	9.500	13.750
36	SİFAŞ	—	9.360	6.155	8.885	8.885	8	100	100	2.825	3.150	4.600	3.950
37	TÜRK DEMİR DÖKÜM	50.000	30.000	11.801	12.131	13.880	80	103	44	2.450	2.100	3.450	4.000
38	TÜRK SİEMENS	—	10.500	5.728	7.313	15.542	106	81	68,50	4.800	7.150	14.000	16.750
39	T. İŞ BANKASI «B»	—	30.000	35.207	62.246	121.414	34,60	38,38	-16,00	1.550	2.500	4.550	6.400
40	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM	200.000	121.293,4	3.507	4.584	12.084	10	10	20	1.150	2.875	3.350	4.600

İŞ HAYATININ GERÇEKLERİ (*)

Çeviren :

DR. ORHAN ELMACI

EKONOMİK çabanın birbirinden farklı üç boyutu vardır: (i) Mevcut iş, etkin bir biçimde yürütülmelidir. (ii) Mevcut işin potansiyeli belirlenmelidir. (iii) Mevcut iş, farklı bir gelecek için farklı bir işe dönüştürülmelidir.

Bu işlemlerin hepsi farklı davranışları, farklı yanıtlanması gerekli soruları ve farklı sonuçları gerektirir; ancak, bunlar birbirinden ayrı da düşünülemez. Her üçü aynı zamanda yapılmalıdır. Bugün bu görevlerden birini dahi layıkıyla yerine getirmek, iş hayatının ekonomik bir sistem olarak gerçeklerini bilmeyi gerektirir.

İş hayatını oluşturan kuruluşlar birbirinden farklı olmakla beraber, temelde; büyüklük ve yapı, ürünler, teknoloji ve pazarlar, kültür ve yönetim yeteneklerine bakılmaksızın; birbirine oldukça benzemektedir.

Bunların hepsinde ortak olan «İş Hayatının Gerçekleri»dir. Bu gerçekleri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

(*) Peter F. DRUCKER; «Managing For Results», New York : Perennial Management Library, Harperrow, Publishers Inc. 1986, s. 3-14.

- Sonuçlar ve kaynaklar kuruluş içinde mevcut değildir; her ikisi de kuruluş dışındadır :

Örneğin sonuçlar, bir serbest piyasa ekonomisinde müşteri, planlı ekonomide de politika yetkilileri gibi, kuruluş dışı etmenlere bağlıdır. Başka bir deyişle; dışarıdan birileri sürekli olarak, bir kuruluşun çabalarının ekonomik sonuçlara dönüşmesine veya değersiz birtakım faaliyetler halinde kalmasına karar vermektedir.

Bir kuruluşu diğerlerinden farklı kılan tek ve benzersiz kaynak, her türlü bilgiyi (bilimsel ve teknik bilgiden sosyal, ekonomik ve yönetim bilgilerine kadar) kullanmadaki yeteneğidir.

Gerçekten iş hayatındaki bir kuruluşu, örneğin başlıcası bilgi olan bir dış kaynağı, ekonomik değerler olarak tanımlayabileceğimiz dış sonuçlara dönüştüren bir süreç olarak tarif edebiliriz.

- Sonuçlar fırsatları değerlendirerek sağlanır; sadece sorunu çözümlenmiş olmak yeterli değildir :

Sorun çözmekle insan ancak normal adlandıracağımız bir durumu sağlayabilir. Sonuçlar, ancak fırsatların değerlendirilmesi ile elde edilir.

- Kaynaklar, sonuç almak için, sorunlardan çok fırsatlara tahsis edilmelidir :

Hiçbir iş sorunsuz yürütülemez; ancak, bunlar en aza indirgenmelidir.

Ekonomistler iş hayatında daima «kâr maksimizasyonu»ndan söz ederler. Bu kâr maksimizasyonu, birçoklarınınca da anlamsız bir kavram olarak eleştirilmektedir. Bunun yerine «fırsatların maksimizasyonu» hem daha an-

lamlıdır, hem de girişimcilik işi gibi bir tarifi daha belirgin biçimde kapsamaktadır. Başka bir deyişle, iş hayatında esas olanın, randımandan ziyade etkinlik olduğu eş anlamını vurgulamaktadır.

- Ekonomik sonuçlar ancak liderlik (oncülük) sayesinde elde edilebilir; sadece yetenekli olmak bu konuda yeterli değildir :

Piyasa ve müşteriye sunulan değerler, daima değişik liderlik durumları anlamını taşımaktadır. Bunun tek istisnası, gerçek monopol durumu olup, günümüzde varlığı yalnızca teorik olarak kabul edilebilir. Büyük işletme olmak, lider işletme olmakla eş anlama gelmez. Birçok endüstrilerde en büyük işletmeler, en kârlı olanlar da değildir.

Ekonomik sonuçlar almak isteyen bir işletmenin, müşteri ve pazara gerçek değer ifade eden bir şeylerde öncü ya da lider olması gerekmektedir.

Bu durumda olmayan bir kuruluş «ekonomik anlamda marjinal» denir ve böyle bir kuruluşun uzun dönemde hayatını devam ettirmesine olanak yoktur.

- Herhangi bir liderlik durumu geçici olup, büyük olasılıkla kısa ömürlüdür :

Fiziksel sistemlerde olduğu gibi, iş hayatında da enerji dağılmaya mahkûmdur. Başka bir deyişle, liderlik durumu orta bir duruma doğru kaymaya eğilimlidir. Buna göre yöneticinin görevi, normal eğilim ve kaymayı tersine çevirmektir.

- Elde var olan eskimeye mahkûmdur :

Bugün elde mevcut olanlar, dü-

nün gereksinmelerine yanıt veren ürünlerdir. Olaylar hiçbir zaman öngörüldüğü şekilde gerçekleşmez. Gelecek daima farklı olacaktır. Bu nedenle, normaliteyi sağlamakla uğraşmak boşunadır; çünkü, normalite yalnızca dünyanın gerçeğine dayanmaktadır.

- Mevcut olan büyük bir olasılıkla yanlış yere tahsis edilecektir :

İktisadi bir kuruluş doğanın bir fenomeni olmayıp toplumsal bir olaydır. Bu nedenle olaylar «normal dağılım» ya da «çan eğrisi»ne göre meydana gelmezler. Bir sosyal durumda olaylardan çok azı, örneğin % 10 ya da % 20'si, sonuç ya da başarının % 90'ını sağlamakla ve olayların geriye kalan büyük kısmı sonuçların yalnızca % 10'u üzerinde etkili olmaktadır. Bu, pazardaki bir avuç müşteri, imalattaki belirli sayıda mamul, satış çabalarımızdaki az miktarda satış elemanı, hatta araştırma çalışmalarımızda laboratuardaki az sayıda uzman için de geçerlidir.

Bu durumun bir anlamı, sonuçların % 90'ının olayların ilk % 10'u tarafından sağlanmış ve masrafların % 90'ının da geriye kalan olayların % 90'ı için yapılmış olmasıdır. Başka bir deyişle, sonuç ya da başarılarla masraf ya da maliyetler birbirlerine kıyasla ters orantılıdır.

İkinci önemli bir konu, kaynak ve çabaların, normal olarak % 90'ının, pratikte sonuçlara etkisi olmayan olaylara harcanmasıdır.

Üçüncü önemli olan konu da, gelirleri oluşturan para ile maliyetleri oluşturan paranın nadiren aynı para akımı içinde bulunmalarıdır. Buna göre çaba ve maliyetlerle kaynaklar ve

sonuçlar bakımından kuruluş gittikçe enerjinin dağılmasına doğru sürüklenmektedir. Bu nedenle devamlı değerlendirme ve yönlendirmeye bir gereksinim vardır; bu gereksinim en beklenmedik bir anda en yüksek seviyeye çıkabilir. Bu da, mevcut iş hayatının etkinleştirme anıdır.

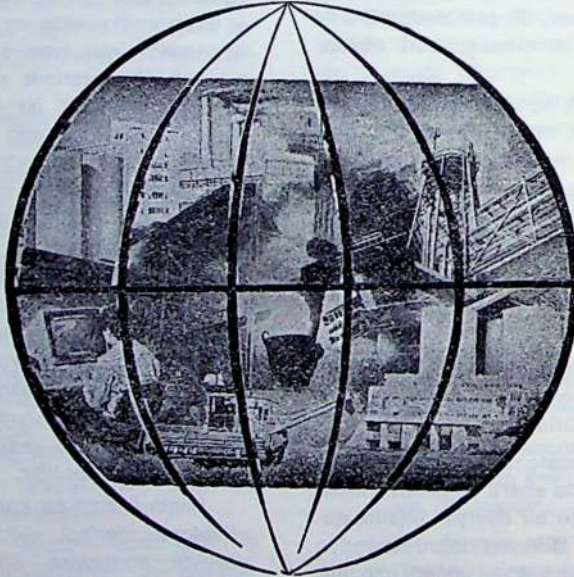
İşi bir bütün olarak ele almak gereklidir. Kısmi analiz şaşırtıcı ve yanlış yönlendirmeye yol açabilir. Ancak bütün kuruluşun bir ekonomik sistem olarak ele alınıp değerlendirilmesi, gerçek bilgileri verecektir.

İŞ HAYATININ GERÇEKLERİ

- Dikkatleri yoğunlaştırmak, ekonomik sonuçlar için bir anahattır :

Ekonomik sonuçlar, yöneticilerin çabalarını en fazla geliri getirecek konular üzerine yoğunlaştırmakla sağlanır. Etkili bir maliyet kontrolü ya da maliyet düşürme programı, sonuç alınacak sınırlı alanlara daha yoğun bir dikkatin harcanması ile gerçekleştirilir. Bu konuda en pahalı ve en etkili olan insan kaynakları ve özellikle yönetim becerileri, az sayıda ana fırsatlar üzerinde yoğunlaştırılmalıdır.

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

Türkbank, tasarrufun güvencesine ve yönlendirilmesine gösterdiği özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır. Mutluyuz, gururluyuz.

**Dalma güvenle,
daha mutlu geleceğe.**

DIŞ BASINDAN

Derleyen :
Doç. Dr.
NİLSEN ALTINTAŞ

SAM AMCA VE DÜNYANIN GELECEĞİ (*)

IMF'nin gelecek yıl için yaptığı tahminler endüstrileşmiş ülkeler için parlak, borçlu üçüncü dünya ülkeleri için ise daha az ümit verici. Ancak, hayati soru her iki grup için de aynı: Amerika yumuşak inişe mi ya da iflase mi karar verecek?

IMF'nin tahminleri şans eseri doğru ise, Amerika ümit edilen yumuşak inişi başaracaktır. Amerika'nın geçen yıla ait % 4.4 olan baş döndürücü büyüme hızının 1989'da % 2.9'a, 1990'da da % 2.1'e düşmesi bekleniyor. Aşağıdaki «Tablo»da G7 olarak gösterilen ülkelerde ise bu yıllara karşılık gelen oranlar % 4.5, % 3.5 ve % 3'tür. Bu tahminleri yapanlar böyle yumuşak büyüme hızının enflasyonu kontrol altında tutacağına da inanmaktalar. Amerika'nın GSYİH deflatörü ile ölçülen enflasyon oranı, bu yıl ve gelecek yıl için % 4.5 olarak ölçülmüştür. G7'lerin enflasyon oranlarının ise % 4'ten % 3.6'ya düşmesi beklenmektedir.

Üçüncü Dünya ülkelerinin durumu, borçlarından dolayı bulutlu görünmektedir. Grup olarak, gelişmekte olan ülkelerin GSMH büyüme oranlarının bu yıl için % 3.2, 1990 yılı için de % 4 olması; son zamanlarda borç ödeme güçlüğü içinde olan ülkelerin GSMH büyüme oranlarının ise bu yıl sadece % 1.1 ve 1990'da da % 2.7 olması beklenmektedir. Borçlu ülkelerde, endüstriyel ülkelerin aksine hızlı bir nüfus artışı olduğu anımsandığında, bu ülkelerin yaşam standartlarının iyileşme olasılığı hemen hemen yoktur. Bu arada, borçlu ülkelerin enflasyon oranının 1989 yılı için % 200'den yavaşlayarak düşmesi beklenmektedir. Ancak, enflasyon oranının yine de % 70'in üzerinde olacağı tahmin edilmektedir. Buradan, gelecekteki büyüme için gerekli olan dengeli makroekonomi platformuna ulaşılamadığı anlaşılmaktadır.

(*) The Economist, 30 Eylül 1989.

Bütün bu projeksiyonlar, genelde değişmeyen politika ve sabit gerçek kur değerleri varsayımlarına dayanmaktadır. Eğer bu varsayımlara uyulmaz ise, görünüm kolaylıkla çok daha kötü olabilir. Bunun gerçekleşmesinin en büyük riski şudur: Mali borsalar Amerika'nın cari hesap açığından korkabilirler. IMF raporları bunları kısaca açıklamaktadır.

Yabancı yatırımcılar Amerikan mallarına olan taleplerini aniden azaltabilirler. Bu, doların değerinde ani bir düşüşe neden olabilir. Böyle bir değer düşüşü, ilk olarak ülkenin rekabetini iyileştirecek şekilde Amerika'nın ticari açığının daralmasında yardımcı olacaktır. Ancak, Amerikan ekonomisinin zaten tamamen gerilmiş durumda olması ve yüksek enflasyon nedeniyle, bu rekabet avantajının hepsi olmasa bile bir kısmı kısa bir süre sonra kaybolacaktır. Amerikan Merkez Bankası enflasyonu frenlemek amacıyla er veya geç faiz oranlarını yükseltmek zorunda kalacak, bu da yatırımları ve orta vadede de daha önce teşvik edilmiş olan üretim ve ihracatı engelleyecektir.

Bu hasar Birleşik Amerika'ya özgü olmayacaktır. Diğer gelişmiş ülkeler de, paraları değer kazandıkça, başlangıçta üretim ve enflasyon oranlarında bir düşüş göreceklere. Sırası gelince üretim normal haline dönecek, ancak dolar hızla düşmedikçe dünyanın geri kalan ülkeleri yıllar boyunca daha az üreteceklerdir. Bundan ağır borç yükü altındaki gelişmekte olan ülkelerin en fazla zararı göreceklere, sürpriz olmayacaktır. Doların yüksek faiz oranları, bu ülkeleri halen içinde buldukları çukurun daha derinlerine itecektir. Bu durum, tümüyle kaçınılmasında yarar olan bir görünüm göstermektedir.

Bunların gerçekleşme olasılığı nedir? Eğer Amerika sadece dış açığını dolar bazında sabit tutabilirse, bunlar GSYİH'nin bir oranında küçülecektir. Mali borsalar bu durumu «katlanılabılır» olarak görebilirler. İlav olarak, 10 veya daha fazla yıl içinde Amerika'nın yaşlı ve genç nüfusunun çalışma yaşı sayısına oranı olan «bağımlılık oranı» düşecek ve 20 yıl için düşük kalacaktır. Çalışanlar tasarruf ederken çalışmayanları çoğunlukla tasarrufla bulunmadıklarından, bu durum Amerika'nın tasarruf oranında bir artışa neden olacaktır. Bu ise, cari hesap açığının azalmasına yardım edecektir.

Bununla beraber, sadece böyle faktörlere bel bağlamak, gereksiz denemeler yapmak olur. IMF, Amerika'nın cari hesap açığının gelecek yıl yaklaşık 140 milyar dolar (GSYİH'nin % 2.5'u), yani 125 milyar dolar (GSYİH'nin % 2.4'ü) olan 1989 yılı açığından daha büyük olacağını hesaplamaktadır. Bu görünüm, doların kaçış tehdidinin, görmezlikten gelinmesinden daha gerçek olduğunu ortaya koyuyor.

Reçete yine çok tanıdık. IMF, Amerika'daki daha küçük bir bütçe açığının; daha düşük dolar faiz oranını, nispeten durgun döviz kurlarını, daha düşük enflasyonu, daha yüksek yatırımı ve orta vadeli üretimi ifade ettiğini söylemektedir. Maalesef Washington'daki birçok politikacı sağırdır ve dudaktan okumasını bilmemektedir. IMF, Kongre ve Hükümet'in bütçe açığına yararlı bir engel koymakta düşüklere başarısızlığı sürdüreceklerini tahmin etmektedir.

Sıkıntıya yol açan, yalnızca bütçe açığının değişmeden kalması değil, aynı zamanda Amerikan idarecilerinin IMF'nin ana tahminlerindeki yumuşak geçişi uygun görmeyebilecekleridir. Washington'da, daha iyi bilmesi gerektiği için para alan bazıları da dahil birçok kişi, Amerikan ekonomisi ne zaman büyüme oranı % 3'ün altına düşecek şekilde yavaşlasa, istihdam seviyesine veya kapasite kullanım oranına bakmaksızın talep ihtiyacının hemen pompalanması gerektiğini düşünmektedir.

IMF tahminleri enflasyonun gelecek yıl için sabit kalacağını, kesin olarak indirilemeyeceğini göstermektedir. Yine de bu basit sonuç «katı anti-enflasyonist politikanın devanı edeceğini» varsaymaktadır. Eğer Merkez Bankası şu andaki para politikasını veya yalnızca olmasını bekledikleri durumdan daha çok serbestleştirecek şekilde politik baskılara boyun eğerse, doların iflası daha muhtemel hale gelir. Parasal politikanın vaktinden önce serbestleştirilmesi, kısa zaman sonra kaçıışı zor, keskin ve uzun süreli bir parasal krizi ortaya çıkarır. Kongre, bütçe ile ilgili inandırıcı tedbirler almasa da, Amerika ve dünya ekonomisi yumuşak bir idare kurmalıdırlar. Eğer Merkez Bankası görevini yapmaktan alıkonulursa, zorunlu nişer hazır olunmalıdır.

IMF TAHMİNLERİ

	Önceki Yıllara Ait Gerçek			Enflasyon (%)			Cari Hesap Dengesi (Milyar \$)		
	GSMH Artışı (%)			1988	1989	1990	1988	1989	1990
G7	4.5	3.5	3.0	2.9	4.0	3.6	-42.2	-59.7	-50.5
A.B.D.	4.4	2.9	2.1	3.3	4.5	4.6	-126.5	-125.1	-138.7
Japonya	5.7	4.9	4.7	0.4	1.8	1.3	79.6	72.0	89.7
Batı Almanya	3.6	4.0	3.0	1.5	2.5	2.5	48.6	53.4	56.8
Fransa	3.5	3.4	3.0	3.1	3.2	2.8	-4.3	-5.5	-4.9
İtalya	3.9	3.2	2.9	6.0	6.6	5.1	-5.2	-8.1	-10.2
İngiltere	4.2	3.0	2.7	6.7	7.5	5.7	-26.0	-30.6	-26.7
Kanada	5.0	2.6	2.0	4.1	5.2	4.4	-8.4	-15.8	-16.5
Gelişmekte Olan Ülkeler (**)	4.2	3.2	4.0	70.8	85.5	36.3	-9.1	-7.3	-16.3
Borc Ödeme Güçlüğü İçindeki Ülkeler	2.0	1.1	2.7	164.4	215.4	72.6	-18.1	-17.9	-26.2
Borc Ödeme Güçlüğü Olmayan Ülkeler	7.6	5.3	5.7	13.7	14.8	11.0	1.9	-4.9	-4.8

(*) G7 Ülkeleri: GSMH deflatoründeki % artış; Gelişmekte Olan Ülkeler: Tüketici fiyatlarındaki % artış.

(**) Aşağıda yer almayan alacaklı ülkeleri içermektedir.

EKONOMİK GÖSTERGELER DİŞ DÜNYA (E K İ M 1989)

Ülkeler	GSMR/GSYİH *	Toptan Fiyatlar *	Üretmeler Kazançlar *	İşsizlik Oranı (%) (En Son)	Dış Ticaret Dengesi ** (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Cari İşlem Dengesi (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Faiz Oranları (%)		
							Para Piyasası 3 Aylık	Ticari Bankalar	
								Kredi	3 Aylık Mevduat
A.B.D.	3.0	4.5	3.8	5.3	- 112.9	-122.4	8.26	10.50	8.41
Avustralya	3.9	7.4	7.6	6.1	- 4.0	- 14.9	18.28	20.50	18.00
B.Almanya	4.9	3.0	3.8	7.8	75.6	54.1	7.95	9.00	7.23
Belçika	b.d.	7.1	5.4	10.6	1.1	3.2	9.65	12.00	9.40
Fransa	3.8	8.1	3.9	9.5	- 6.9	- 4.8	9.88	10.50	9.88
Hollanda	2.9	3.4	1.4	5.8	4.5	5.9	8.50	8.25	8.50
İngiltere	2.2	5.0	9.3	6.1	- 41.6	- 33.8	15.03	16.00	15.00
İspanya	b.d.	4.3	5.3	16.8	- 27.0	- 8.1	14.96	16.25	7.75
İsviçre	2.6	7.8	7.0	1.5	3.5	- 3.4	12.05	12.50	11.95
İsviçre	1.4	4.5	3.6	0.5	- 6.2	5.5	7.75	8.50	7.25
İtalya	3.1	6.8	5.9	16.6	- 13.5	- 5.4	13.13	14.00	b.d.
Japonya	4.8	3.3	6.3	2.3	89.3	69.5	5.32	4.88	2.04
Kanada	2.5	1.9	5.0	7.3	5.7	- 13.1	12.20	13.50	12.20

Açıklamalar : (b.d.) Belli Değil ; (*) Yıllık Yüzde Değişim ;

(**) Avustralya, Fransa, İngiltere, Japonya ve Kanada İthalat P.O.B., İhracat P.O.B. ; Diğerleri C.I.F / P.O.B.

Erozyon'a Karşı G.A.P.'in Bütünleştiriciliği

PROF. DR. M. NEVRES TURHAN

KONUVA faydacı, aydın ve bilinçli bir yaklaşım yapabilmek için uygunsu, her zaman bir teşhisten ve tedaviden bahsetmeye ihtiyaç bulunmaktadır. Zira tıp kesiminde uygulanan teşhis ve tedavi çalışma sırasının Sosyal Bilimlerin çalışmalarında da izlenmesinin isabetli olacağı kanısındayız. Bu bakımdan sorunun önce teşhisi üzerinde durmanın lüzumuna inanıyorum.

Sosyal Bilimlerde kanunlardan değil, eğilimlerden bahsedilir. Sosyal eğilimler, kanunlar kadar aydınlatıcıdır. Bu eğilimlerden biri de «erozyon»dur. Nasıl ki Parkinson Kanunu idarede memur ve iş sayısının artırılması eğilimini ifade ediyorsa, «Erozyon Kanunu» da her toplumda ve her ülkede az yahut çok mevcut bir eğilimi ifade etmektedir. Gerek Parkinson ve gerekse Erozyon Kanunu her ülkede olumsuz etkilerini ve eğilimini sürdürmektedir. Bu nedenle erozyonu önlemek, devletce ve vatandaş olarak, ifası gerekli bir görevdir. Erozyonu tabii, ekonomik ve sosyal alanlarda görmek mümkündür. Böylece,

- 1) Tabii erozyon,
- 2) Ekonomik erozyon,
- 3) Sosyal erozyon,

birbirlerinden ayrılabilir ve bu erozyonları önlemek yükümlülüğü ve görevi vardır. Bunlar, önlenmesi gereken olgulardır. Ekonomik ve sosyal erozyonu önleyebilecek esaslı bir araç da G.A.P. kısaltmasıyla anılan projedir. G.A.P. Projesi sadece bir bölgeyi kapsamamakta, öteki bölgeleri de etkilemektedir. G.A.P. yukarı Mezopotamya ovalarını ihya etmeyi amaçlamıştır. Dünya'da Rusya'nın Dinyeper ve Mısır'ın Assuan projeleri gibi başarılı benzerleri bulunmaktadır. Bu durum, G.A.P. Kurulu gibi yeni bir organizasyon yapısını gerektirmiştir.

Bilindiği gibi, isabetli bir teşhisle Avustralyalı Colin Clark ve Fransız yazar Jean Fourastie, ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısını üçe ayırmışlar ve sosyal ve siyasi olayları bile bu ayırımla aydınlatmaya çalışmışlardır. Bunlar : I. kesim, tarım ve madencilik; II. kesim, sanayi; III. kesim, hizmetlerdir. G.A.P. Projesi; optimal ko-

şulların ve ölçülerin gerektirdiği niteliklerde ve boyutlarda olmak üzere, I. kesimde bölgedeki bitkisel ve hayvansal üretimin yaklaşık 7 kat artacağıını; ayrıca, I. kesimin kalkınmayı sürükleyici olacağını öngörmüştür. Böylece I. kesim, öteki kesimlerin kalkınmasını da olumlu yönde etkileyecektir. Bu da tarımsal sanayinin ilerlemesine ve toprak ve yerleşme deseni düzenlemelerine, eğitim ihtiyacının artmasına yol açacaktır. Çünkü, bölgenin su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi, bölgenin sadece tarımsal ve sınıai teknolojisini değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik yapısını da değiştirmeyi amaçlamaktadır. «Aménagement du territoire» ve «Aménagement de la population» birbirlerini tamamlayan iki ayrı temel konulardır. Makro düzeyden mikro düzeye kadar yerleşme deseninin yeniden plânlanması

ve değişimlere uyum sağlayacak bir düzeye eriştirilmesi G.A.P.'in başarı derecesi üzerinde etkili olacaktır. Burada yoğun bir öğretim ve uygulama çalışmaları ihtiyacına da değinmek gerekir.

G.A.P.'in ekonomik etkisi, tarım ve sanayi kesimlerinin birlikte geliştirilmeleri ve çağdaşlaştırılmalarıdır. Sosyal etkisi ise, geleneksel sosyal ve ekonomik yapı yanında çağdaş bir yapının giderek gelişmesine imkân vermesi, pazar, toprak, nüfus, kamu hizmetleri, sosyal ve kültürel kalkınma gibi sorunları içeren bir yapılaşmaya yol açacaktır. Şu halde, teknolojik gerçekleşmeyi sosyal ve ekonomik gelişme ve kalkınma ile tamamlamak zorunluluğu vardır. Bunu gerçekleştirmek teknolojik gelişmeyi gerçekleştirmekten daha zor bulunmaktadır. Bunun için optimal işletmeler

Bankacıların ve
İş Çevrelerinin Beklediği Kitap :

●
VECDİ ÜNAY

●
**BANKALARCA
DIŞ TİCARETİN
FİNANSE EDİLMESİ
USULLERİ**

●
YENİ ÇIKTI

ES Yayınları - Telefon : 526 34 11

kıstası üzerinden toprak dağılımı yeniden düzenlenerek G.A.P.'in faydasının çoğunluğu, yerel aşiret yapısını güçlendirmeye yöneltilmemelidir.

G.A.P.'in etkileri, G.A.P. kapsamındaki birimler işletmeye açılmadan bile başlamıştır. Bu bakımdan etkiler, birimler işletmeye açılmadan önce, sosyal ve hukuki, iktisadi, siyasi kesimlerde gözlenebilmektedir. Birimler işletmeye açıldıktan sonraki etkileri de ulusal ve uluslararası sosyal ve hukuki, iktisadi, siyasi kesimlerde görülebilecek genişliktedir. G.A.P.'in olumlu etkilerini ulusal ve uluslararası açılardan özetlemek mümkündür. Ulusal açıdan, G.A.P. bölgesi ve yerleşme deseni üzerinde doğrudan etkileri olacağı kuşkusuzdur. Türkiye'nin öteki bölgeleri ve bu bölgelerin nüfusu üzerindeki etkileri ise dolaylı bir etkidir.

G.A.P.'in uluslararası ilişkilerimizi iyileştirmesi ve güçlendirmesi için de yeterli sebepler vardır. G.A.P.'in gerçekleşmesi insan refahını ve üreticiliğini artırarak kalkınmayı ve bütünlüşmeyi kolaylaştırıcı bir olgudur. Bu durum, dolayısıyla ülkenin daha da demokratikleşmesine ve demokratik ülkelerle uyum sağlayıcı birtakım özelliklerin edinilmesine yol açabilir. Keza G.A.P., uluslararası bazı ikili ilişkilerde gelişmelere etkinliğe ve Orta ve Kuzey Doğu ile dış ticaretin lehimize artışına sebep olabilecektir. G.A.P.'in etkileri suya atılan taşın yaptığı giderek genişleyen dalgalar gibi, önce bölgesel, sonra da ulusal ve uluslararası bir genişleme eğilimi göstermektedir. Zira tam bir bütünlüşme kavramı, toplumun münhasıran şahsına bağlı olanlar dışındaki tüm unsurlarla ilgili yatay ve uzun vadeli bir zamana ilişkin dikey bir anlam içerir.

Bu durum karşısında, Ülkemizin öteki bölgelerinde mevcut bulunan az yahut çok ekonomik ve özellikle sosyal erozyonu önleyici bu tür başkaca büyük cazibe merkezlerine halen ihtiyaç bulunduğu açıktır. Bu teknoloji harikası projeler, sosyal ve ekonomik projelerle ve gerçekleştirmelele tamamlanmalı; bu son husus yöresel intibak sağlayıcı ek öğretim kurumları hizmetlerini de kapsmalıdır. Bu hususlarda çalışma ve inceleme rehberinin yöresel toplum düzeni ve objektif ilmi esaslar olacağı açıktır. Konuyu, 1983 yılında yapılan Atatürk Barajı temel atma töreninde kullanılan pankartın «Ovalar ürünle dolacak, işsizlik ve göç son bulacak» ifadesi tek cümlede özetlemiştir.

KAYNAKÇA

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü; Güneydoğu Anadolu Projesi, Ankara 1980.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi - Tübitak - T.C. Ziraat Bankası; Güneydoğu Anadolu Projesi Tarımsal Kalkınma Simpozyumu, 18 - 21 Kasım 1986, Ankara Üniversitesi Başışmevi, Ankara 1986.

Devlet Su İşleri Bülteni; Atatürk Barajı Özel Sayısı, Ankara 1983.

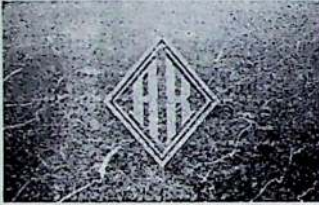
Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Şanlıurfa Köy Hizmetleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları; Araştırma Raporları 1984, Yayın No : 14-12, Şanlıurfa 1985.

Gn. Kur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları; Güncel Konular, Sayı 9, Ankara 1988.

Devlet Su İşleri Aylık Haber Bülteni; Sayı 304, Aralık 1986, Ankara.

Fusun ERSOY; «Sosyolojik Açından G.A.P.», M.S.Ü. Sosyoloji Bölümü mezuniyet ödevi, Beşiktaş 1989, 52 sayfa el yazısı metin.

AKBANK'IN GÜCÜ HEPİMİZ İÇİN

Akbank, ülkemizin önde gelen özel sektör bankasıdır. Halkımızın tasarruflarında güvencenin simgesidir. Bankacılıkta, sigortacılıkta, sanayide, ihracatta büyük girişimlerin öncüsüdür.

Temel sanayilerde hammadde ve ara malları üreten 64 büyük kuruluşun sahibi ya da iştirakçisidir. Türk sermayesiyle yurt dışında etkinlik gösteren ilk Türk bankası Ak International Bank Ltd.'in kurucusudur. Dünyaca ünlü büyük kuruluşlarla ortak yatırımlar gerçekleştirir, seçkin ürünler... hizmetler sunar. Sanat galerileriyle, yayınlarıyla, ödülleriyle kültür ve sanatta da etkindir.

Akbank'ın gücü, insanlarımız için... ekonomik hayatımız için.

AKBANK
"Güveninizin Eseri"

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

Özal'dan Sonra Beklentiler

G EÇTİĞİMİZ ayın, ekonomik olmayan fakat ekonomik beklentileri etkileyen en önemli olayı, hiç şüphesiz, Sayın Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesidir. Aylardan beri politikacıları, basını ve dolayısıyla kamuoyunu ilgilendiren bu seçim, Cumhuriyet tarihinde ikinci defa bir sivilin T.B.M.M. tarafından Cumhurbaşkanı seçilmesiyle sonuçlanmıştır. Dileğimiz, bu seçimin ülkemizin politik ve sosyal istikrarı bakımından hayırlı olmasıdır.

Bu seçim dolayısıyla, aylardan beri bürokrasinin duraklama derecesinde yavaşladığı, Kabinelerden ve Meclis'ten ekonomiyi ilgilendiren önemli kararların ve yasaların çıkmadığı, kamuoyunun gereğinden fazla meşgul edildiği iddiaları ileriye sürülmüştür. Bu iddiaların bir kısmı kabul edilebilir olmakla beraber, 11 Ağustos'ta 32 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Kararı ile Kambiyo Rejimi'ne getirilen serbestlik, geçmiş dönemlerin en önemli ve cesur kararıdır. Ayrıca, ithalatta gümrük vergisinin çok sayıda malda düşürülmekte olduğu ve bu uygulamanın devam edeceği görülmektedir. Kanımızca, bundan böyle ekonomi politikasında önemli değişiklikler beklenmemelidir. Yeni Hükümet'in aynı politikalarda devam etmesi normaldir.

Diğer taraftan, enflasyonun aynı yüksek şiddette devam edeceğine normal gözü ile bakmak gerekir. Ancak, enflasyonun yüksek oranla devamı, hiç şüphesiz, küçük bir grup dışında hiçbir kişi ve kuruluş için normal değildir. Enflasyona karşı ciddi tedbirler alacağını iddia eden Hükümet'in, daha şimdiden yıllık % 75,5'e ulaşan enflasyon karşısında başarısızlığı ortadadır. İş adamlarının ve bilim adamlarının enflasyonun inebileceği konusunda görüşleri ümitsizdir. Bununla beraber, Hükümet'in 1990 yılında "denk bütçe" ile enflasyonu yavaşlatmayı amaçlamak istediği anlaşılmaktadır.

Hükümetin, özellikle enflasyon konusunda hedeflerine ulaşamadığı gibi, ekonomik büyüme konusunda da, ileriye iyi tahmin edemediği bilinmektedir. 1990 için GSMH artışının % 5.7 olarak hedeflendiği basında yer almaktadır. Bu hedefin gerçekleşmesinin tarım üretimine ve sanayi yatırımlarına bağlı olduğu göz önünde tutulursa, 1990 için yapılan bu tahminin dayanaklarına ihtiyatla bakmak gerekir.

1989 Ekim ayında, ekonomik faaliyetlerle ilgili olaylar ve kararlar şöyle açıklanabilir :

Dış Ticaretle İlgili Olaylar

Dış ticaretimizle ilgili olaylar, ihracat ve ithalatta farklı yönde gelişme göstermeye başlamıştır. 1989 başlarından beri tamamen kalkan ihracat teşvikleri, ihracatımızı olumsuz etkilemiş; artış hızı durduğu gibi, ilk 7 ay içinde % 3'e varan bir gerileme gözlemlenmiştir. Buna karşılık ithalatımızdaki artış % 1.6 olmuştur. Dış ticaret açığı ise 2,25 milyar dolara varmıştır.

İhracatın gelişmesi konusunda, bu yıl içinde Dış Ticaret Sermaye Şirketleri'ne tanınan % 2 destek primi ve enerji giderlerinin iadesi sistemi yeterli olamamıştır. Türk Lirası ile ihracat pek ilgi görmediği gibi, teşvik belgesi kapsamındaki ihracatta Türk Lirası, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından kabul edilmemektedir.

İhracat kredileriyle sağlanan imkânlar için Türk Eximbank'ın kaynak yeterliliği devam etmektedir. Bu sorunun 1990 yılında çözümlenmesi yolunda yeni uygulamalar için hazırlıklar yapıldığı öğrenilmiştir. Bu hazırlıkların; sevk sonrası kredilerin verilmesi, orta vadeli ihracat kredisi sigortasının ihdası, pazarlama kredileri gibi uygulamaları kapsamaya amaçlanmaktadır.

İhracatımızda önemli bir kalem olan pamuklu dokumalar için, AT, ABD, Kanada ve İsveç'ten sonra Avusturya'nın da 1990 başından itibaren kota koyacağı anlaşılmaktadır.

28 Ekim 1989 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren T.C. Merkez Bankası'nın 6 no.lu Tebliği ile, 5 Nisan 1989'dan beri uygulanan «özel ihracat reeskont kredisi» yürürlükten kaldırılmış ve «Dış Ticaret Sermaye Şirketleri Reeskont Kredisi»ne dönüştürülmüştür. Bu kredi, belirtilen şirketlere, Türk Eximbank tarafından ihracat faaliyetlerinde döner sermaye olarak kullanılacaktır. Biliindiği gibi, Dış Ticaret Sermaye Şirketleri'nin bir önceki takvim yılında 100 milyon dolar veya muadili ihracat performansı sağlamaları gerekmektedir.

İthalat konusunda, geçen aylarda yapılan gümrük vergisi indirimlerinin, sanayi pek fazla zorlamayacağı ifade edilmektedir. 19 Ekim 1989 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile bir kısım sanayi mamulünün gümrük vergileri indirilmiş veya bazılarında vergi muafiyeti tanınmıştır. Örneğin silindir hacmi 2000 m³'e kadar olan binek otomobillerinin gümrük vergisi % 5'e, fon ödemesi de gümrük vergisinin % 20'sine düşürülmüştür.

Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi İşlemlerini Türkiye Kalkınma Bankası Yürütecek

3 Ekim 1989 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan DPT Tebliği ile, 26.8.1989'dan itibaren başlamak üzere, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu primi ödemelelerinin, Türkiye Kalkınma Bankası tarafından yapılacağı açıklanmıştır. Uygulamada çıkacak tereddütler DPT'nin görüşü alınarak adı geçen bankaca giderilecektir.

Ayrıca, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu için, kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalatta, fon kesinti oranının % 1 olduğu, 28 Ekim 1989 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan T.C. Merkez Bankası Tebliği ile açıklanmıştır.

Bankalarla İlgili Olaylar

Bankaların bir önceki yıl faizlerin serbest bırakılması sonucunda yükselttikleri mevduat faizlerini, geçen yılın bir hayli altında tutma gayretleri sürmektedir. Mevduat faizlerindeki yükseliş nedeniyle kredi faizlerinin yükselmesi, plasman sorunları yarattığından, bu yıl mevduat faizlerinin yıllık % 60'ı aşmaması istenmektedir.

İş Bankası, Ziraat Bankası ve Akbank'ın aşağıda tutmaya öncülük ettikleri mevduat faizlerini düşük tutma kararı, diğer bankaları da etkilemiş bulunmaktadır. Yıllık mevduat faizini Şekerbank % 63'ten % 64'e, Pamukbank % 67'ye indirmiştir. Buna karşılık 1, 3 ve 6 aylık mevduat faizlerinin 1-2 puan yükseltildiği görülmektedir.

Bankalar Kanunu'na İlişkin Tebliğ

Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın 26 Ekim 1989 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 6 no.lu Tebliği ile; bankaların sermaye artırımında ve öz kaynaklarının mevcut ve potansiyel riskler nedeniyle oluşacak zarara karşı korunmasında uygulanacak «Sermaye Tabanı/Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayrinakdi Krediler ve Yükümlülükler» standart rasyosu ile ilgili tanımlar, uygulama yöntemleri, risk ağırlıkları ve asgari oran açıklanmıştır.

Konut Sertifikası

Hükümet'in, 1989 Ekim ayından itibaren uygulamaya koyduğu, metrekare ile konut satışına ilişkin konut sertifikaları satışı, çeşitli yorum ve eleştirilere yol açmıştır. Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi (TKKOİ), Hazine arazisi üzerinde inşa edilecek binalar için, metrekaresi 735.000 TL'den satılmak üzere 500 milyon liralık sertifika ihraç etmeye başlamıştır.

İstanbul Halkalı'da inşa ettirilecek konut projesine bağlı olarak ihraç edilen sertifikalar 5 yıl vadeli olup, konut metrekareleri azami 120 olarak sınırlandırılmıştır. Konut sertifikası sahiplerine, konutların 30 metrekaresi için toplu konut kredisi alma hakkı da tanınmıştır.

İnşaat müteahhitleri, «Konut Edindirme Yardımı» kesintilerinin ne olduğunun bilinmemesi dolayısıyla, bu uygulamanın da olumsuz sonuçlanacağından endişe ettiklerini beyan etmektedirler. Bununla beraber, Emlak Bankası, Töbank ve Halkbank tarafından 19 Ekim 1989 günü satışa çıkartılan sertifikaların ilgi görüşü basında yer almıştır.

TKKOİ tarafından 15 Ekim 1989 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan «Konut Sertifikaları Uygulama Yönetmeliği», ihraç edilecek konut sertifikalarının ihraç esaslarını, nakde çevrilmesini, değerlendirilmesini ve yaratılacak fonların kullanımını ile konutların satış usullerini düzenlemektedir. Yönetmelikte konuya ilişkin düzenlemeler açıklanmakta; sertifikaların her zaman için TKKOİ tarafından her ayın onuncu iş gününde saptanacak değer üzerinden, ilgili bankalarca nakde çevrilebileceği belirtilmektedir.

Zamlar Devam Ediyor

Mal ve hizmetlerde fiyat artışları devam etmektedir. Fiyat artışları özellikle gıda maddeleri ve giyim eşyalarında gözlemlenmektedir. Zamların olumsuz etkisi, toptan eşya ve tüketici fiyatları indekslerine de yansımaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü'ne göre, 1989 yılının ilk 9 ayında toptan eşya fiyatları artışı % 45,1; 12 aylık süre içinde ise % 75,5 olmuştur.

1989 Ekim ayında Tofaş ve Renault otomobillerinin fiyatlarına % 5 ile % 7 arasında değişen oranlarda zam yapılmıştır. Pamuk ipliği ise % 8 zam görmüştür.

Öte yandan akaryakıt fiyatları da 1 Kasım 1989 tarihinden itibaren % 2,5 ile % 17,8 arasında değişen oranlarda pahalılaşmıştır. Buna göre «TL/lt.» olarak; normal benzin fiyatı 949.— TL'den 1083 TL'ye, süper benzin 1125.— TL'den 1154.— TL'ye, gazyağı 969.— TL'den 1069.— TL'ye, motorin 882.— TL'den 1039.— TL'ye ve fuel oil (No. 5) 491.— TL'den 567.— TL'ye yükselmiştir.

**“BİRA”
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

TURİZM VE ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

FATİH M. ÜNLÜSOY

DAĞLAR, nehirler, deniz ve sahiller, bitki örtüsü, hayvan türleri, iklim, manzara vb. doğal kaynaklar dolaylı veya dolaysız yoldan turizmin de yararlandığı –doğada yer alan güzelliklerle dolu– unsurlardır. Bu unsurların her birinin korunması ve turiste sunulması, hem turizm hem de çevre koruma açısından bir dizi faaliyeti gerekli kılar.

Turizmde başarı, insanın; çevrenin fiziksel özelliklerini, tarihsel alanları ve anıtları, bir ölçüde yabancı yaşamı güvence altına alarak koruma çabaları ve bunların çapının genişletilmesi ile sağlanır. Ancak, kitle turizmi söz konusu olduğunda, turistik alanlarda birtakım değişiklikler de kaçınılmaz olmaktadır. En azından «turizm alanı» olarak düzenlendiklerinde, söz konusu yerler bu yolla birçok olanağa yararlanabilmektedirler. Bununla beraber, bir tür şımarıklığın sonucu olarak, doğal çekiciliklerini ve safiıklarını da kaybetmektedirler. Çekicilikleri kabul gören alanlarda spektakülf amaçlı yol ve tesislerin inşası, «turizmde patlama» kisvesine sarınarak turizm altyapısı ve hizmetleri adıyla yerel ekolojide büyük gedikler açmaktadır. Doğal çevrenin bu geriye dönüşü olmayan hasarı arasında; sa-

hil manzaralarının, ülkenin örf ve âdetlerine göre benimsediği huzurun bozulması, dağların sessiz ihtişamının yağmalanması gibi konular sayılabilir.

Tüm bu olguları, turizmin gelişmesinin «kendini yıkan» bir özelliği içerdiği noktasında toplamak yanlış olmayacaktır. Bu tanımlamayı zaman içerisinde, çok sayıda turisti âdeta «yutma ve yoğurma» çabasında olan turizmdeki ileri ülkeler bile kabullenmek zorunda kalmıştır. Ülkemizde yaşanan turizm olayında da benzer sonuçlar gözlemlenmektedir. Özetle, kontrol edilemeyen bir kitle turizmi, ciddi tehlikelerin doğmasına yol açmaktadır.

Çevre ile olan ilişkilerinde giderek artan bir bilinçlenme düzeyi edilen modern toplumun insanı, ağırlıklı olarak çevreden yansıyan sorunlarını süregelen alışkanlıklarının dışına çıkararak boş zaman faaliyeti içerisinde dinlenme yoluyla giderme eğilimindedir. Bu amacı gerçekleştirmek için sürdürülen faaliyetlerin başında da turizm gelmektedir.

Turizm-çevre-insan üçgeni yakından incelendiğinde, büyüklüğü ve dinamik olması nedeniyle turizm, doğal ve sosyo-ekonomik çevre üzerinde küçümsenemeyecek etkilere sahiptir.

ç.kilerin kaynağı olan faktörleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- a) Turistik yörenin yapısı ve taşıma kapasitesi;
- b) Turizmdeki gelişmenin yapısı, yoğunluğu ve modeli;
- c) Planlama, tasarım ve yönetimdeki yaklaşımlar;
- d) Turist tipleri ve ideolojileri.

Turizmde Türkiye gibi yolun başında olan ülkelerde, turizmin gelişmesine paralel olarak çevresel hasarın ortaya çıkışında genellikle iki ana unsurun rol oynadığı görülmektedir. Bunlardan birincisi, bireysel yetmezlik; diğeri ise, sanayinin çok yönlü olarak gelişmesidir. Bazı durumlarda ziyaretçi sayısındaki büyüme, altyapıdaki gelişmeyi ve diğer hizmetleri aşmış duruma gelebilir. Bu nedenle turizm olayı yörenin kabul edilen sosyal düzeyinin ve hatta yöre halkının üstündeymiş gibi kabul edilebilir. Bu tür zarar ana çizgileri ile sanayie göre «karşı üretken» niteliği ile tanımlanabilir. Ticari baskıların ya da turizm planlamasındaki deneyimsizliğin sonucu, yetkililerin ya kısa vadeli ya da görüş açısı dar planlamaya başvurdukları görülmektedir. Bu durum gelecek nesillerin veya toplumun belirli bir kesiminin, çevresel tahribatın faturasını ağır bir biçimde ödemesine neden olacaktır.

Anlatılanlara yakın bir örnek olması bakımından kıyılarımızı gösterebiliriz. Kıyılar gerçekten doğası, iklimi, flora ve faunası ve görünüm güzelliği ile bir çekim odağıdır. Ancak yoğun kentleşme, sanayileşme ve turizmin ilgisi sonucu en hızla değişime uğrayan fiziksel çevre de kıyılardır. Tarihin başından beri inşa edilen kadar yapılaştırılan kıyılarımız,

bundan sonraki 20-30 yılda da tümüyle taşlaşdırılıp, tüketilme durumunda bırakılmaktadır. Denize doğru uzanan her kaya dizisinde yararlanılarak bunların birer iskele-mendireğe dönüştürülmesi (Kamar, Foça, Datça örneklerinde olduğu gibi...); yamaçların hafredilerek derelerin, azmaçların üzerlerinin örtülmesi; göllerin kurutulması olarak kanalların açılması (Bodrum, Dalyan örneklerinde olduğu gibi...) veya kıyıların doldurulması ile eski dokunun önünde beton, toprak ve kayadan bir bantın oluşturulması (Marmaris, Kaş, Kalkan örneklerinde olduğu gibi...) türünden olaylar tümüyle altyapı ve hammadde yetersizliklerinden kaynaklanmakta ve sonuçta kirlenmeye, çirkinleşmeye ve sosyo-kültürel deformasyona neden olmaktadır.

Günümüzde aralarında turizmin de bulunduğu herhangi bir faaliyetin ve gerçekleştirilmek istenen bir projenin gelecekte hangi çevresel etkileri doğurabileceği oldukça tutarlı bir biçimde belirlenebilmektedir. Bu nedenle gelecekte ortaya çıkabilecek çevre sorunları, bütün olumsuzluklarına rağmen önceden kestirilemeyen birer sürpriz olmaktan çıkarak, ancak ihmallerin ve konu üzerinde yeterince araştırma yapılmamış olmanın birer sonucu olarak değerlendirilecektir. «Bilgi toplumu» niteliğini kazanmış pek çok toplumda, gelecekteki gelişmelerin önceden kestirimi ile gerekli önlemler zamanında alınabilmektedir.

Turizm adına kıyıların yağma edilmesi, doğal görünüm içerisinde sırtan anarşik bir turizm mimarisinin yaratılması, yeşil alan görüntüsünün katedilmesi, yoğunlaşma nedeniyle ekolojik dengenin bozulması; gözler önünde yaşanan olaylardır. Örnekler

çoğaltılabilir. Bu tür olayların önüne, ancak, dinamik görüş ve davranışlarla toplum ve insan gereksinimlerinin geleceğe yönelik olarak durumunun saptanması, bölgelerin rasyonel bir biçimde planlanması ve varolan çevrenin korunmasına ilişkin önlemlerin alınmasıyla geçilebilir.

Sözü edilenlerin gerçekleştirilmesi, gelişmiş ülkelerce, on yılı aşkın bir süredir «Çevresel Etki Değerlendirmesi» çalışmalarının ışığında sürdürülen denetim ve yönetimle sağlanmaktadır. «Planlanan ve uygulanmakta olan yatırım ve diğer faaliyetlerin çevreye genel, fiziksel ve sosyo-ekonomik etkilerinin sistematik değerlendirilmesi» olarak tanımlanan «Çevresel Etki Değerlendirmesi» kavramı, ülkemizde ilk kez 1872 sayılı Çevre Ka-

nunu'nun 10'uncu maddesi ile gündeme gelen «Çevresel Etki Değerlendirme Raporu» yükümlülüğü uyarınca tanınmaya başlamış; ancak, bugüne kadar uygulamaya konulduğuna ilişkin herhangi bir işarete rastlanmamıştır. Bu nedenle Atatürk Barajı, Gökova Termik Santrali, İstanbul Deniz Deşarjı ve Haliç'in Düzenlenmesi gibi büyük harcamaları gerektiren projelerin gerçekleştirilmesi, çevresel etkiler incelenmeden süregelmektedir.

Kalkınma çabalarını yoğun bir biçimde sürdüren ve bu nedenle aralarında ödemeler dengesindeki vazgeçilemez rolü ile turizm yatırımlarının da bulunduğu birçok yatırımı gerçekleştirmeyi hedef alan ülkemizde, «Çevresel Etki Değerlendirmesi»nin politik bir polemik aracı olmayıp, ister politikacı ister yönetici olsun tüm karar alan kişi ve kuruluşların çevre konusunda bilinçlendirilmeleri için yalnızca bir araç olduğunu unutmamak gerekir. Bu aracın korkusuzca, tarafsız ve doğru bir biçimde kullanılması, bu konuda gereken kararların ivedilikle alınması; gelecek nesillere «ekolojik kaos» yerine yaşanabilir bir çevre bırakılmasını sağlayacaktır.

Çevre sorunları giderek insanlığın kendi gelişimine indirdiği bir darbe görüntüsü vermeye başlamıştır. Üstelik insanlar arası ilişkilerin giderek artmasında ve gelişmesinde küçümsenemeyecek bir role sahip olan turizm de bu darbenin etkisi altında kalmaktadır. Bu yüzden günümüz insanlarına geçmişte yaşanan hencinslerine oranla daha büyük sorumluluklar düşmektedir; çünkü, hem yeterince uyarılmışlar, hem de tüm olumsuz gelişmelere yakından tanık olmuşlardır.

E S Yayınları Sunar

VECDİ ÜNAY

**BANKALARCA
DIŞ TİCARETİN
FİNANSE EDİLMESİ
USULLERİ**

Bankaları, bankacıları, bankacılık eğitimi gören gençleri, ithalat ve ihracat işleriyle uğraşan firmaları yakından ilgilendiren kaynak kitap

410 sayfa (büyük boy) - 11.000,- TL (KDV dahil)

İsleme Adresi:

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Birbirdevlek Hanı - Sultanahmet Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon: 526 34 11

Not: Kitabı almak isteyenler, bedelini, Ziraat Bankası, Beyoğlu Şubesi'ndeki 768, İş Bankası, Turibe Şubesi'ndeki 15410, Yapı Kredi Çarşıbaşı Şubesi'ndeki 2269 9, Akbank, Turibe Şubesi'ndeki 443 no.lu hesaplarımızdan birisine, hesap bedeli olduğunu belirterek havale emri, ad ve adreslerini irtalimize bildirmelidir. Ödemeli postalamaya yapılmamaktadır.

dünün, bugünün, yarının
bankası

T.C. ZİRAAT
BANKASI

"Gücüne erişilmez,"

YENİ YAYINLAR

Prof. Dr.
MEHMET E. PALAMUT

TÜRK VERGİ SİSTEMİ (GELİR VERGİSİ)

ÖZEL, Prof. Dr. Hakkı – ŞENYÜZ,
Yrd. Doç. Dr. Doğan; İkinci Baskı,
Ata Ofset Matbaacılık, Bursa (Ye-
nişehir) 1989, xvi + 226 sayfa (*).

ULUDAĞ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Özel ile Yrd. Doç. Şenyüz, «Türk Vergi Sistemi»ni ortaklaşa yayınlamış bulunmaktadır. Yazmalarının da «Önsöz»de vurguladıkları gibi kitap, «mevzuatın sık sık değiştiği» bir evreye rastlamıştır; bu ise, «yürürlükteki vergi kurallarının takibini» güçleştirmektedir.

Oysa eski çağın büyük siyaset bilimcisi Aristoteles, «yasallık» hakkındaki genel düşüncesini açıklarken, herhangi bir yasaya, asıl yasallık niteliğini kazandıran iki öğenin bulunduğunu belirterek, bunları şu şekilde sıralar:

- Toplumun, belli bir kurala, o

(*) Kitaptan edinmek isteyenler; «Ezgi Kitabevi, Altıparmak Caddesi, Bursa» adresine başvurmalıdır.

kuralın yasa olduğuna ilişkin öznel (subjectif) değer atfetmesi;

- Benimsenen kuralların uzun süre, değişmezliği.

Belirtelim ki, Yunan düşünürünün sıraladığı bu öğeler, günümüz hukukçularınca da benimsenmekte ve «toplumsal yasallık yargısı» ile «değişmezlik», yasa koyucunun «yasa» biçiminde oluşturacağı kuralların tavsif ve tespitinde etkindirler.

Gerçek bu doğrultudayken, yasal bir zorunluluk olan ve değişik vergilerden meydana gelen «Türk Vergi Sistemi», son on yıl içinde sürekli şekilde hızlı bir değişime uğramış; hatta, devlet ve benzeri kurumların, kamusal harcamaları finanse etmek ve/veya içerisinde bulunulan sosyo-ekonomik yaşamın zorunlu kıldığı birtakım önlemleri almak üzere, kişilerden, onların ödeme güçleriyle orantılı olarak yapılan, karşılıksız, mecburi ve nihai ödeme demek olan bazı vergiler, bir yıl zarfında iki-üç kez değiştirilmiştir. Kuşkusuz bu, Sayın Özel ve Şenyüz'ün yerindelikle belirttikleri bağlamda, konuyla yakından ilgilenenler bakımından, birtakım «güçlükler» doğurmaktadır.

Anılan kitap, kısa bir «Giriş»ten sonra, şu üç bölümden oluşmaktadır:

- 1— Gelir Vergisine İlişkin Bazı Kavram ve Açıklamalar,
- 2— Gelir Unsurlarının Tesbiti,
- 3— Gelirin Beyanı, Gelir Vergisinin Tarihi ve Ödenmesi.

226 sahifeden oluşan ve yukarıdaki üç bölümü içeren kitap hakkında söylemek istediklerinizi, şu noktalarda odaklaştırmak mümkündür:

a) Metodik olarak kitap, yalın bir sınıflama altında, «Gelirden alınan vergiler»den salt «Gelir Vergisi»nin incelenmesine yöneliktir. Aslında vergi konusu, oldukça karmaşık ve çoğulcu işlevleri üstlenen bir kurumdur. Böyle bir kurumun, okuyucuyu sıkımsayacak bir biçimde plânlanıp kaleme alınmış olması, yadsınmaz bir başarıdır.

b) Yapıt, genelde Gelir Vergisi Kanunu'nun sistematiğine bağlı kalınmak suretiyle hazırlanmıştır. Fakat gerektiğinde de, önemli görülen şerh ve açıklamaların yapılmasından kaçınılmamıştır. Sözelimi, bulutumsu (flou) görülen ve duraksamalara neden olan bazı yasa maddeleri, bu husustaki yargı organlarının verdikleri kararlarla şavkıtılmıştır.

c) Türk Vergi Sistemi'nin lâfzî (sözel) olarak ifadesi oldukça kolaydır. Fakat aslolan, bu sözel ifadenin birtakım somut verilerle berkitilmesidir ki, H. Özel ve D. Şenyüz, bunu hemen hemen her paragrafa ilişkin olarak verdikleri değişik örneklerle yapmışlardır. Bu yönüyle kitap, daha çok uygulamacılara dönük, bir «el kitabı» niteliğindedir.

d) 20 Eylül 1989 tarihine kadar

olan en son yasal değişiklikleri içermesi, kitabın bir diğer avantajıdır.

e) Her ne kadar adı «fon» olmakla birlikte, birtakım malî yükümlülükler vardır ki, bunlar, «Gelir Vergisi»ne bağlı olarak, aynı mükellefe yöneliktir. Anılan yapıtta bu mükellefiyetler, «Ek Vergiler» (s. 211) şeklinde betimlenmektedir ki, bunlar; «Savunma Sanayii Destekleme Fonu», «Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu», «Çıracılık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu»ndan ibarettir.

f) Böyle titiz ve ciddi bir çalışmada, ilgili bazı kişileri yönlendirebilecek bir «yazar» ve «terim» indeksinin verilmemiş olması, olağan dizgi ve baskı hatalarının düzeltilmemiş bulunması; kitabın iyi taraflarını örten gölgelerdir.

Sonuçta, kitap, sıkça değişen vergi mevzuatı karşısında duraksama gösteren uygulamacılara, maliye eğitimi ve öğretimi gören öğrencilere oldukça yararlıdır. Bu vesileyle, yazarlarını içtenlikle kutlar, «Gelir Vergisi» konusunda güçlüğü olanlara yapıtı ivedilikle edinmelerini ve okumalarını salık veririz.

◆ Bir insan toprak sahibiyse, toprak da o insanın sahibidir.

Emerson

◆ Gençlik büyük bir yanlışlık, olgunluk bir savaş, yaşlılık ise yalnızca bir yerinmedir.

Benjamin Disraeli

◆ Başu dertte olanların verdikleri öğütlere aldırmaın.

Aesopos

Türk bankacılığında yeni bir boyut: Nixdorf teknolojisi.

Bütün dünyada ve Türkiye'de, hem teknoloji hem de iş dünyası için zaman boyutu giderek değer kazanıyor. Bilginin hızla işlenmesi, sonuçların hemen somutlaştırılması ve bunun mümkün olduğunca çok birime aynı zamanda yansıtılması...

Bu yüzden bankacılık çok yönlü bir alan: Ulusal ve uluslararası düzeyde uzmanlaşmayı gerektiriyor. Bir yandan günlük ve tekdüze, bir yandan da son derece karmaşık.

Bu zorlukların içinden çıkabilmek için, bütün dünyada birçok banka, Nixdorf'un Bütünsel Bankacılık Çözümü'ne başvuruyor. Özel olarak bankaların gereksinimlerini karşılamak için tasarlanmış bir donanım ve yazılım birleşimi; buna ek olarak hizmet ve eğitim... Nixdorf'u bütün dünyaya tanıtan ve tercih nedeni yapan özellikler gelişen Türk Bankacılığında da başarının yolunu çiziyor. Dostlarıyla ilişkileri her gün daha çok gelişen Türkiye'nin birçok önemli bankasında Nixdorf'un Bütünsel Çözümü'nden yararlanılıyor. Türkler ve Almanlar, aynı değeri, aynı zaman içinde aynı hızı ve çözümleri paylaşıyorlar.

Bankacılar, bütünsel haberleşme sistemlerinin bir parçası olarak işleyebilecek bilgisayar istiyor. Bilgisayara sahip olmak da yeterli değil. Bunun ötesinde o bilgisayar sisteminin arkasında deneyimi ve bilgiyle sürekli destek olacak bir kuruluş gerekiyor.

Nixdorf, donanım alanında modüler yapıya sahip. Teknolojinin gelişimine paralel olarak eski modül yenisiyle değiştirilebiliyor.

Aynı işlem, yazılımdaki gelişmeler için de geçerli. Evet, Nixdorf bilgisayar hep genç kalır ve uzun bir süre donanım ve yazılım yatırımı korunmuş olur.

Avrupa bankalarının yarısından fazlası Nixdorf'la çalışıyor. Bütün dünyada 150.000'in üzerinde terminal, bankalarda hizmet vermeyi sürdürüyor.

Bütün bankacılar Nixdorf'u tanır.

Şimdi siz de tanıyordunuz.

Türk-Alman dostluğu geleceğe bakıyor.

NIXDORF
COMPUTER

Şimdi Türkiye'de iki "gerçek" kredi kartı var! İkisi de kredili, ikisi de Yapı Kredi'den!

Bugün batı ülkelerinde kredi kartlarından yalnızca ödeme aracı olarak yararlanılmıyor. Gerçek bir kredi kartı kredi de sağlıyor.

Türkiye'de de Yapı Kredi, VISA'dan sonra MasterCard/Eurocard ile şimdi iki "gerçek" kredi kartı sunuyor.

Yapı Kredi VISA ve Yapı Kredi MasterCard/Eurocard ile:

- ▶ Türkiye'nin dört bir yanındaki binlerce işletmede bir imzayla alışveriş yaparsınız.
- ▶ Yaptığınız alışverişler için, ortalama bir ay boyunca hiçbir ödemede bulunmaz, bu süre için faiz ödemezsiniz.
- ▶ İsterseniz ödemelerinizi belirli bir süreyle sınırlanmadan, bütçenize göre ayarlırsınız. Harcamalarınızın dörtte birini ödediğinizde, kalan miktarı geniş bir zaman dilimine yayabilir, Yapı Kredi'den gerçek anlamda kredi kullanırsınız.

▶ Hesabınızda para olmasa bile, 594 Yapı Kredi şubesinden, change bürolarından ve 170 TELEBANKA'dan nakit çekebilirsiniz.

▶ TELEBANKA'da ödeme yaparken, nakit çekerken çalışma saatlerine bağlı kalmazsınız. Yapı Kredi'nin kredi kartlarını TELECARD gibi de kullanır, günün 24 saati, yılın 365 günü, TELEBANKA'lardan hizmet alırsınız.

Yapı Kredi'nin VISA ve MasterCard/Eurocard ürtüdüşi kredi kartları ise 160 ülkede kabul görür, para yerine geçer.

Yapı Kredi'ye gelin, bilgi alın. Yapı Kredi VISA ve MasterCard/Eurocard'ları yakından tanıyın. Dilerseniz birine, dilerseniz hepsine birden sahip olun.

Dünyada kredi kartı kolaylığından yararlanan 350 milyon kişi arasına siz de katılın.

Bugün "yeni bir hayat"a adım atın.

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"